Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 2 февраль
ЖУМА
№ 28 (4.822).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

Чорва қишлови назорат остида

СИНОВ ПАЛЛАСИ

Кечагина яйловларга қалин қор тушди. Чор-атроф, қир-адирлар оппоқ қор кўрпасига бурканди. Шундай кезларда жониворлар яйловларда битган табиий хас-хашаклардан баҳраманд бўлолмайди. Натижада чорвадорларнинг бир ташвишига ўн ташвиш қўшилади, кечаларни тонгларга улаб, қўйқўзиларни қаҳратондан соғ-омон сақлаб қолиш пайида елиб-югуради, қўйларни боқиш, кошарларни тозалаш чўпоннинг зиммасида. Буларнинг ҳаммасига улгуриш, бекаму кўст бажариш даркор. Акс ҳолда қиш қишлигини қилади, сурувга зиён етади.

Ғузор районидаги «Ғузор» давлат наслчилик заводи чўпон-чўлиқлари ҳам айни яйловларни қор қоплаган шу кунларда катта ташвиш билан яшамоқдалар. Улар қоракўл қўйларни қишловдан беталофат олиб чиқиш пайидалар.

— Қишнинг ярми ўтиб кетаётганлигига қарамасдан яйловларимизга биринчи бор қор тушиши, — дейди завод директори Я. Нуруллаев.— Лекин қор кутилганидан ҳам қалин ёғди. Чорвадорларимиз бунга олдиндан тайёргарлик кўрган эдилар. Шунинг учун ҳам табиат инжиқлиги олдида довдираб қолишгани йўқ. Ҳар бир отарга ем-хашак, сув узлуксиз етказиб берилмоқда. Қишлоқлардан ёрдамчи ишчилар чўпон-чўлиқларга кўмакка юборилди. Тўртта фермада оператив группалар ташкил топди. Уларга заводнинг бош мутахассислари етакчилик қилаяптилар. Яйловларда қишлаётган барча сурувларга амалий ёрдам уюштирилмоқда. Группалар ихтиёрига 60 та юк машиналари, 15 та транспорт тракторлари, 30 та тележка, 9 та махсус сув, 7 та ёнилғи ташийдиган машиналар юборилди. Отарларга сув, озуқа расамади билан ташилаяпти.

Ўтган йили мавжуд 110 гектар суғориладиган майдондаги бедазорлардан 700 тоннадан ортиқ беда пичани жамғарилди. Шунингдек, 300 тонна сомон, минг тоннага яқин дағал хашак қишлов жойларига ғарамланди. Авваловги йиллардан ортиб қолган 10 минг тонна беда, сомон ва бошқа хас-хашаклар ҳам қишлов учун асралди. Шу кунларда чорвадорларга қўл келаётир. Қишлов учун ғамланган озуқани майдалаш ишлари куз ойларидаёқ бошлаб юборилган эди. Ҳозиргача 3 минг тоннадан ортиқ ем-хашак майдаланиб, махсус омборларга, айвонларнинг тагига ғамлаб қўйилди. Шу кунларда ҳам 9 та мослама ёрдамида хашак майдаланаяпти ва емиш пешмапеш отарларга ташилаяпти.

— Қоракўл қўйларни турт-турига ажратиб боқиш айниқса қишлов давомида муҳим, — дейди бош зоотехник М. Исматов. — Чунки, охурларга тўкилган ем-хашакдан барча қўйлар ҳам баб-баравар баҳраманд бўлолмайди. Кучлилари кўпроқ ейди. Нимжон қўйлар эса ем-хашакдан маҳрум бўлиб қолаверади. Бўғоз совлиқларга, ўртадан паст семизликдаги қўйларга кучайтирилган рацион белгиланди. Натижада совлиқларнинг қиш фаслида ҳам ориқланишига йўл қўйилмаётир.

Завод мутахассислари ҳам бирор қўйнинг эътибордан четда қолмаслиги чораларини кўраяптилар. Бунинг учун отарларда назорат кучайтирилди. Чўпон-чўлиқларнинг масъулияти оширилди. Мутахассислар аниқлаган касал ёки нимжон қўйлар отарлардан ажратилиб, махсус жойларга келтирилиб боқилмоқда ва даволанаётир.

Отарларга ем-хашак, сув, озиқ-овқат элтиб берилаётгани ҳолда чўпон-чўлиқлардан, қишлоққа ёрдам бериш учун сафарбар этилган кишилардан, механизаторлар ва транспорт ходимларидан ҳар бир ишнинг ўз вақтида ва сифатли бажарилиши ҳам талаб қилинаётир. Ишни намунали ташкил этаётган чўпон-чўлиқлар ва бошқа касбдаги кишилар рағбатлантирилиб борилмоқда. Қилич Дўстмуродов, Чала Раҳимов, Панжи Тўрахонов, Баҳодир Турсунов, Зиёд Раҳматов, Чоршанбе Хуррамов, Хурсанд Рустамов, Бобоёр Эшқувватов, Чоршанбе Боботов каби омилкор чорвадорлар бош отарларида қишлов намунали ташкил этилаётгани, моҳир чўпонлар боқимидаги қўйлар семиз эканлиги қайд этилди. Уларнинг меҳнати алоҳида тақдирланаяпти.

Ҳатто, қор қалин тушган кунларда ҳам қоракўл қўйларни қўзғаб туриш, яйловларда яйратиб боқиш муҳим аҳамиятга эга. Чунки бир жойда турган, қўтонларга қамалган қўйлар қор устига ёки зах жойларга ётиб қолиши мумкин. Бундан қўйлар касалликка чалинади, совлиқларнинг қорнидаги қўзисига зиён етади. Қоракўл терининг сифатига путур етади.

Қиш фаслида ҳам қўйларни кунига бир марта илиқ қудуқ суви билан суғориб туриш керак. Акс ҳолда чанқаган совлиқлар қор капалайди. Бунда қўйлар касалликка чалинади. Касалланган қўйлар баҳор ўтиб, иссиқ кунлар бошланиши билан бирин-кетин чиқимга чиқиб кетиши ҳам эҳтимолдан холи эмас. Буни қалбдан ҳис этган ғузорлик чорвадорлар қишловни ҳар томонлама пухта, уюшқоқлик билан ташкил этиш пайида ишлаяптилар, чиқимга йўл қўймаслик чораларини кўраяптилар.

Завод чорвадорлари ўтган йили май ойидан сентябрь ойигача қўйларни серўт ва сер сув тоғ яйловларида яйратиб боқдилар. Кейинчалик то ёғин-сочинли кунлар бошлангунга қадар Ғузор, Қарши ва Нишон районлари хўжаликларининг ички территорияларида битган ўт-ўланлар, дағал хашакдан баҳраманд этдилар. Қишлов жойларидаги яйловлар қиш учун асраб қўйилди ва қўриқланди. Ўтган йил чорвачилик учун анчагина мураккаб келди, яйловларда хашак одатдагидан анча кам битди. Лекин, қўриқланган участкаларда қоракўл қўйлар учун бирмунча дағал хашак бор. Қуёш чарақлаган кунлари чўпонлар қўйларни қир-адирларда яйратиб боқаяптилар, табиий хашакдан баҳраманд бўлишига имкон бермоқдалар. Чорвадорлар қоракўл қўйларни бир кеча-кундузда 18—20 соат давомида қўзғаб туриш, яйловларга ҳайдаб боқишни канда қилмаётирлар.

Кези келганда шуни таъкидлаш керакки, бундан бир неча йиллар бурун заводнинг Абдиҳамид яйловидан 200 гектардан ортиқ ер ўзлаштирилиб, насослар ёрдамида суғорилган эди. Ўтган йили сув танқислиги натижасида 110 гектар майдондаги бедазор уч марта суғорилди, холос. Бошқа майдонларда маккажўхори ва лавлаги етиштириш имкони бўлмади. Чунки, бу экинларни етиштириш учун оби-ҳаёт бермай қўйилди.

— Йилнинг қандай келишидан қатъий назар, кафолатли озуқа етиштириш имконятлари бор, — дейди завод директори Я. Нуруллаев. — Бунинг учун минг гектар ерга сув чиқариш муаммосини ҳал этишимиз зарур. Бу борада дастлабки қадамлар ҳам қўйилди. Ўтган йили Эшонқудуқ ва Абдиҳамид яйловлари этакларида ястаниб ётган сайхонликни суғориш мақсадида сув иншооти қурилиши лойиҳалаштирилган эди. Ҳатто бу соҳада бирмунча ишлар ҳам бажарилди. Лекин, қурилишни чинакам жонлантириб юборишга негадир Қашқадарё область суғориш тармоқларидаги масъул кишилар шошилмаётирлар. Эрта-индин дала ишлари бошлаб юборилади. Бунинг учун ажратилган кучлар, материаллар пахта билан боғлиқ ишларга сафарбар этиб юборилиши ва озуқа етиштириш учун сув тармоғи қурилиши яна пайсалга солиниши ҳам эҳтимолдан холи эмас.

Сув иншооти қурилиши билан минг гектар ерни суғориш ва озуқа экинлари етиштириш имкониятлари яратилади. Бу майдонларда етиштирилган озуқа билан қарийб 60 минг бош қоракўл қўйларни боқиш мумкин бўлади. Бундан давлатга ҳам, аҳолига ҳам катта манфаат келади. Қоракўл тери, жун, гўшт етиштириш кўпайтирилади, маъмурчиликка ҳисса қўшилади.

Хўжаликда айни пайтда 70 та отарда қоракўл қўйлар боқилмоқда. Тўртта катта-кичик қишлоқлар, юзлаб чўпон уйлари бор. Буларнинг ҳаммасига: қўйларни суғоришдан тортиб, ичимли сувигача ташиб берилади. Масофа ҳам анчайин олис. Ҳар куни 9 та махсус сув ташийдиган машиналарнинг ҳар бири ўртача 300 километр йўл босади. Натижада фақат сув ташишнинг ўзига ўтган йили 97 минг 200 сўм сарфланди. Бундан икки йил муқаддам 11 километр масофага водопровод қувури тортиб бориш масаласи бирмунча ҳал этилган ва бу соҳада дастлабки ишлар бажариб қўйилган эди. Лекин, кейинги ойларда негадир қурилишда силжиш бўлаётгани йўқ. Автомашиналарда, ҳамон юзлаб километр масофага сув ташиш давом этаяпти.

Шўртан газ конлари бошқармасининг қатор корхоналари «Ғузор» наслчилик заводи ҳудудида тикланган. Бу ерда бошқарманинг 60 дан зиёд газ қудуқлари, ўнлаб бошқа иншоотлари бор. Газ конларини пармалаш ва фойдаланишга топшириш давомида хўжаликнинг 9 минг гектар яйловлари, минг гектарга яқин лалмикор экин майдонлари йўқотиб юборилди. Заминни пайхон қилиш ва йўқотиш шу билан ҳам тугагани йўқ. Геология-қидирув экспедицияси, «Шуртангаз» бошқармасининг ҳар куни ўнлаб механизмлари, техника воситалари яйловларнинг дуч келган жойидан йўл солиб пайхон этишда давом этаётир. Директорнинг айтишича, яйловларда битадиган чим ўтлари пайхон қилинса, 40 йилдан сўнггина тикланар экан. Айрим масъулиятсиз кишиларнинг айби билан чорва озуқаси сунъий равишда йўқотиб юборилмоқда, инсоннинг ризқ-рўзи топталмоқда. Бу ҳақда чўпон-чўлиқлар, мутахассислар бир неча бор юқори ташкилотларга мурожаат қилишди, газеталарда танқидий хабарлар чоп этилди. Лекин, ҳозиргача яйловларнинг топталишига чек қўйилган эмас.

Шунга қарамасдан чорвадорлар яхши кунлар умиди билан, яйловларда жамоат чорвасини ривожлантириш қайғусида меҳнат қилаяптилар. Улар 41 минг бош қоракўл қўйларни меҳр билан парвариш қилиб, қишдан чиқимга йўл қўймай олиб чиқиш тараддудида ишламоқдалар. Чорвадорлар баҳорги тўл мавсумида 21 минг 634 бош совлиқдан насл олиш, қўзиларнинг аксарият қисмини ўстиришга қолдириш ва шу йўл билан яйловларни қўй-қўзига тўлдириш ниятида қишлов қийинчиликларига ўзларининг жасоратли меҳнатларини қарши қўйиб, узоқ яйловларда матонат кўрсатаяптилар. Улар бу йил қоракўл қўйлар сонини 60 минг бошга етказишни мақсад қилиб қўйганлар. Бунинг учун эса қишловни тўқ ва иссиқ ўтказиш зарур. Хўжаликдаги барча имкониятлар ана шунга қаратилмоқда.

П. ГАДОЕВ.

Январь ойи якунланди. Унинг одими, мароми қандай бўлди? Риштон районидаги «Коммунизм» колхозининг 2-наслчилик фермаси ходимлари ана шундай саволни кун тартибига кўндаланг қўйиб, 1990 йилнинг дастлабки ойи натижаларини пухта таҳлилдан ўтказишаяпти. Илк хулоса шундай: бу йилги январь суръати, шиддатига кўра ўтган йилдагига қараганда дадил ва шахдам.

СУРАТДА: ферма мудири Фарҳоджон Топиболдиев илғор сигирсоғарлар Замирахон Отажонова, Ойдинахон Бадалова, Шаробиддин Турсунов, Муҳсинахон Тожибоева билан иш якунларини таҳлил қилаяпти.

Ҳ. МЕЛИБОЕВ олган сурат.

Шу кунларда яйловда бўлганмисиз? Гарчи қиш қуёши қорларни эритаётган бўлса-да, аёзнинг қаҳри ҳамон кесилгани йўқ. Сариосиё районидаги «Правда» колхози чўпонлари ана шундай мураккаб дамларда тадбиркорлик билан меҳнат қилишаяпти. Ўз отарида 500 бошдан зиёд жониворни меҳр билан боқаётган бош чўпон Мардон Ражабов алоҳида намуна кўрсатаяпти. Унинг шогирди ёш коммунист Комил Нусратов эса қийинчиликнинг асосий қисмини ўз зиммасига олган.

СУРАТДА: ёш чўпон Комил Нусратов яйловда.

О. МАҲМАЮСУПОВ олган сурат.

ДАЛАЛАРДАН ДАРАКЛАР

ЎЗБЕКИСТОН

Ғафур Ғулом номли колхознинг Неъматжон Ҳамидов бошлиқ бригадаси пахтакорлари ўтган йилда қувончли кўрсаткичга эришдилар: мавжуд 46 гектар майдоннинг ҳар гектаридан режадаги 35 ўрнига 39 центнердан ошириб ҳосил кўтарилди. Йиллик режа 110 фоиздан ошириб бажарилди.

Якунланган йил тажрибалари асосида иш тутаётган бригада аъзолари янги йилнинг дастлабки кунлариданоқ кўтаринки руҳда иш бошлашди. Улар жорий йилда мавжуд 46 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 40 центнердан оқ олтин хирмони уюшга бел боғлашган. Шу мақсад йўлида қишки дала юмушларини намунали олиб боришаётир. Маҳаллий ўғит жамғариш, ариқ-зовурларни тозалаш каби ишлар қизғин. Ҳар куни дала бошига 5—10 тонна атрофида маҳаллий ўғит ташиб чиқарилаяпти. Бунда Турғунбой Парпиев, Қўрғонбой Ойбобоев, Йўлдошали Обидов сингари колхозчилар, техника жиловдори Абдурашид Йўлдошев ҳиссаси салмоқли бўлаётир. Ҳозирга қадар жамғарилган нури 1 минг 500 тоннадан ошиб кетди. Коллектив аъзолари бу кўрсаткични 2.000 тоннадан оширишни кўзлаганлар.

Р. Ҳамидов.

ФРУНЗЕ

«Коммунизм» совхозининг А. Мирсодиқов етакчилик қилаётган К. Маркс номли бўлими деҳқонлари ўтган йили барча асосий тармоқлар бўйича план-топшириқларни ортиғи билан уддаладилар. Режадаги 31 ўрнига 35 центнердан пахта хирмони кўтарилиб, план 112 фоиз қилиб бажарилди. Бултур ишчиларга йил давомида олган маошларининг ҳар сўми ҳисобига 1 сўм 28 тийиндан мукофот пули берилган бўлса, бу йил ҳар сўмга 2 сўм 36 тийин қўшимча ҳақ тўғри келди.

Бўлим меҳнаткашлари келгуси йил ҳосилига пухта тайёргарлик кўришаяпти. Яхоб беришда Эргашали Кенжаев, Жумабой Мелибоев сингари сувчилар жонбозлик кўрсатаётир. Қишлоқ хўжалиги техникасини созлаш ишлари ҳам намунали ташкил этилган. Файзулла Қодиров, Мўйдинжон Жуманов каби усталар ҳамкасбларига ўрнак бўлишаётир.

А. Тўхтасинов.

ГУЛИСТОН

«Октябрь» колхози Сирдарё вилоятидаги энг катта ва сертармоқ хўжаликлардан саналади. Колхозда қишлоқ хўжалигининг барча тармоқлари бўйича режа ва топшириқлар ҳар йили ошиғи билан уддаланади. Бунга ўз-ўзидан эришиб бўлмайди, албатта. Колхозда ерларни тўйинтириш, унинг самарадорлигини ошириш билан боғлиқ бўлган барча юмушлар агротехника қоидалари асосида амалга оширилади.

Бу йил 2600 гектар майдоннинг шўрини ювиш мўлжалланган. Ҳозиргача 1000 гектардан зиёд майдон қўлдан чиқарилди. Шу кунларда бу ишга 140 нафар сувчи жалб этилган. Улар ҳар куни 60—70 гектар ернинг шўрини ювишмоқда. Мазкур юмуш айниқса Худойберди Аширматов, Акбар Мамажонов, Холиқул Ҳамроқулов бошлиқ бригадаларда маромига етказилиб амалга оширилаётир. Деҳқонлар бу муҳим тадбирни қисқа кунлар ичида ниҳоясига етказишни кўзлаб меҳнат қилмоқдалар.

А. Норқулов.

ЖАМИЯТ МАЖЛИСИ

Тошкентда СССР фалсафа жамияти Ўзбекистон республика бўлимининг мажлиси бўлди. Мажлис қатнашчилари ўтган йилги иш якунлари ва 1990 йилги вазифаларни муҳокама қилдилар.

Бўлим раиси, СССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги Э. Юсупов доклад қилди.

Мажлисда ташкилий масала кўриб чиқилди. Э. Юсупов В. И. Ленин номли Тошкент давлат университети ректори этиб тайинланганi муносабати билан, шунингдек СССР Олий Совети аъзоси юмушларини бажараётгани учун ўзини бўлим раиси вазифасидан озод этишни илтимос қилди. Унинг илтимоси қондирилди.

Тошкент давлат университети фалсафа кафедрасининг мудири, профессор С. Ш. Шермуҳамедов СССР фалсафа жамияти Ўзбекистон республика бўлимининг раиси этиб сайланди.

(ЎзТАГ).

АГРОСАНОАТ АХБОРОТИ

ҚЎЛ ЎРНИГА ЭЛЕКТР ТОКИ

Тошкент Ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш инженерлари институти мутахассисларининг ишланмаси ғўзаларни чеканка қилишни тезлаштириш имконини беради. Коллектив А. Муҳаммадиев ва Т. Байзаков бошчилигида тўрт қаторли электр чеканка мосламасини яратди.

Мослама ғўзанинг бутун юқори қисмини чеканкалаш имконини беради. Бунда ўсимликка электр токи билан кучсиз таъсир ўтказилади, бу эса кўсакларнинг жадал очилишини барқарорлаштиради. Мазкур қурилмадан дефолиация ўтказишда ҳам фойдаланиш мумкин.

Дастлабки ҳисоб-китобларга қараганда, янгиликнинг жорий этилиши деҳқонларга ҳар гектар ердан йилига 190 сўмдан маблағни тежаш имконини беради.

ЗАВОД ШОВҚИНИ ЭШИТИЛМАЙДИ

Қаршидаги 10-нон маҳсулотлари комбинатининг руҳий ҳордиқ хонаси майин нур билан ёритилган, телевизор ишлаб турибди, бильярд соққаларининг шақиллаши эшитилади. Энди ҳар бир цехда шундай хоналар ташкил қилинган. Корхона ишлаб чиқариш ва ёрдамчи биноларининг капитал реконструкция қилинганлиги меҳнат шароитларини анча яхшилаш, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини ошириш имконини берди. Янги ошхона ишчилар хизматида. Корхонанинг ёрдамчи хўжалиги ошхонани гўшт ва сабзавотлар билан таъминлаб турибди.

Комбинат область марказидан 10 километр узоқда жойлашган. Бироқ бу ерда қўшни корхоналарда бўлганидек, кадрлар қўнимсизлиги муаммоси йўқ. Техника ютуқларнинг жорий этилаётганлиги ва одамларга қилинаётган ғамхўрлик кўпгина ўткир муаммоларни бартараф этаяпти.

ЯНГИ ШИРИНЛИКЛАР

Тошкентдаги «Ўртоқ» қандолатчилик фабрикасининг мутахассислари конфетлар тайёрлашда ноанъанавий хом ашё турларидан фойдаланишни таклиф қилишди. Масалан, янги «Нилуфар» конфетига лавлаги қиёми қўшилса, бундай конфетларнинг таъми ва ҳиди ёқимли бўлиб, витаминлар билан бойийди.

Бу йилнинг яна бир янгилиги — сабзи қиёми конфетларга ўзига хос таъм бериб, уларнинг биологик хусусиятларини оширади.

(ЎзТАГ).

ҚЎШИМЧА СУТ МАНБАИ

Қишлоқ чеккасидаги атрофи девор билан ўралган ҳовли ўрни бир йил муқаддам очиқ сайхонлик эди. Ҳозир бу ерда говмишлар парвариш қилинмоқда. Совхозда уни сут етиштирувчи кооператив деб аташади. Мазкур хайрли ишнинг ташаббускори Ибодулла Валиев қилинган ишларни қисқача шундай изоҳлайди:

— Бултур апрелнинг ўрталарида қариндошларимга бир фикрни маслаҳат солдим: «Одамлар боқишда қийналаётган сигирларни тўплаб, хўжаликдан озуқа сўраб, сут етиштирсак қандай бўларкин?» Гапим кўпчиликка маъқул тушди. Сўнгра совхоз маъмуриятига учрашдим. У ердагилар ҳам маъқуллашди. Чунки бу сут планини бажаришда анча ёрдам бўларди.

Шу тариқа уйма-уй юриб ортиқча молларни йиғдик. Уларнинг сони аввалига 100 та, сўнгра 150 тага етди. Биз сут топшириш, дирекция эса ем-хашак, маблағ, техника, жой билан таъминлаш тўғрисида ўзаро шартномани имзоладик. Май ойидан бошлаб хўжаликка сут етказиб бераяпимз. Ўтган йили шартнома шартларини ошириб бажардик.

И. Валиев — Самарқанд қишлоқ хўжалиги институтини тугаллаган, совхозда олти йил бош зоотехник вазифасида ишлаган, ўз касбининг билимдон мутахассиси. Шу боисдан қўл урган ишининг самараси яхши бўлишига ишончи комил эди. Маъмурият билан тузилган шартномада томонларнинг ўзаро мажбуриятлари аниқ кўрсатилди. Натижада келишмовчилик, тушунмовчилик рўй бермади. Дастлаб сут етиштирувчи звено деб аталган ушбу коллективга олти киши бирлашди. Сигирлар сони, бажариладиган ишлар кўлами ортгандан кейин ишловчилар ҳам кўпайди. Шартномага кўра бултур улар совхозга 72 тонна маҳсулот топширишлари керак эди. Хўжалик шунча сутни ишлаб чиқариш учун барча зарур материаллар билан таъминлаб турди. Хўш, йил якуни қандай?

— Мўлжалимиз давлатга 150 тонна маҳсулот сотиш эди, 202 тонна қилиб уддаладик, — деб давом этди И. Валиев. — Бунга 59.031 сўм сарфлаб, 63.613 сўм даромад келтирдик. Ҳар бир ишловчи ҳисобига 6.361 сўмлик маҳсулот етиштирилди. Фойда 4.582 сўмни, рентабеллик кўзда тутилган 5,2 ўрнига 7,7 фоизни ташкил қилди. Йиллик ўртача иш ҳақи киши бошига 2.253 сўмдан тушди. Жорий йилда янги шартнома туздик. Режаларимиз бултургидан ҳам юксак.

Ҳозир звено сут етиштирувчи кооператив деб юритилмоқда. Коллектив амалга ошираётган ишлар ҳар томонлама ибратли. Чунончи илгари бу ерда боқилаётган сигирлар ветеринария назоратидан ўтказилмасди, маҳсулдорлиги паст эди. Уларнинг эгалари ем-хашакдан қийналишарди. Энди эса молларини бажонидил кооперативга бермоқдалар. Бунинг эвазига ҳеч нарса талаб қилишмайди. Фақат хоҳлаган пайтда сигирни олиб кетишлари мумкин.

Таъкидлаш керакки, коллективда ишлаётганлар асосан уй бекалари, ишсиз кишилар эди. Ҳозир ҳамма ишидан ҳам, даромадидан ҳам хурсанд. Айни кезларда бу ерда 90 дан зиёд говмиш боқилмоқда. Совхоз ветеринария врачи Шукур Бобосров молларнинг аҳволидан мунтазам хабар олиб турибди. Молбоқарлар Ҳасан Оролов, Эшмурод Муҳаммадиев, сигирсоғарлар Фотима Усмонова, Ўролой Иброҳимова, Дилфуза Валиева, Хушвақт Тўхтаева ва бошқалар жониворларни меҳр билан парваришлаб, маҳсулдорлигини ошириш пайидан бўлмоқдалар.

— Авваллари уйма-уй юриб кунига зўрға 200 килограмм сут йиғиларди, — дейди Ангор районидаги «Толлимарон» совхози бош зоотехниги Умбар Хушбоқов. — Кооператив шу кезларда хўжаликка 400—500 килограмм маҳсулот топширмоқда. Моллар оғзи кўкка етгач, бу кўрсаткич анча ортади. Бултур давлатга жами 1.281,2 тонна сут сотиб, планни ошириб бажардик. Бунда кооперативчиларнинг муносиб улуши бор. Шунинг учун уларни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаяпмиз.

Қўшимча сут етиштириш манбаи бўлмиш бундай ташаббусларни маъқуллабгина қолмай, балки кенг оммалаштириш керак. Шу ўринда ишдаги муаммоларга тўхталиш жоиз. Ҳозирча кооператив топшираётган сут иккинчи сортга қабул қилинмоқда. Ҳолбуки, унда биринчи сорт маҳсулот ҳам қўшилади. Шунингдек, бу ерда боқилаётган моллар маҳсулдорлиги пастлигича қолмоқда. Сигирларни тўйимли рацион асосида боқиш, шароитни яхшилаш тўғрисида ғамхўрлик лозим.

Мазкур сут етиштириш кооперативи райондагина эмас, балки областда ҳам бу соҳадаги илк қадам эканлигини ҳисобга олсак, ишда камчиликлар бўлиши табиий. Шунга қарамай хайрли ташаббусга қизиқувчилар кўпаймоқда. Қўшни районлардан келиб уларнинг тажрибасини ўрганмоқдалар.

Э. ИСМОИЛОВ.

М. С. ГОРБАЧЕВ БИЛАН Ж. БУШ ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ СУҲБАТЛАШДИЛАР

31 январь куни АҚШ президенти Ж. Буш М. С. Горбачевга қўнғироқ қилди. Халқаро вазият, асосан Европадаги вазиятнинг долзарб муаммолари юзасидан ва қурол-яроғларни қисқартириш борасидаги музокараларнинг истиқболлари тўғрисида фикрлашиб олинди. Суҳбатдошлар Мальтада эришилган аҳдлашувлар руҳида ҳаракат қилишга қарор берганликларини таъкидладилар, СССР билан АҚШ ўртасида олий даражадаги доимий алоқаларнинг муҳимлигини қайд этдилар ҳамда ҳамжиҳатлик ва ҳамкорлик муҳитини янада мустаҳкамлаш кераклигини айтдилар.

(ТАСС).

„ГУНОҲКОР ЭМАССИЗ...“

ОБЛАСТЬ ПАРТИЯ КОМИТЕТИНИНГ СОБИҚ БИРИНЧИ СЕКРЕТАРИГА ЯҚИНДА ССР ИТТИФОҚИ ПРОКУРАТУРАСИДАН АНА ШУ ХАБАРНИ ЕТКАЗИШДИ

● 1988 йил октябри. Ҳавонинг қовоғи солинган кун. Тошкентнинг марказий кўчаларидан бирида Самарқанд область партия комитетининг биринчи секретари Н. Ражабовга кутилмаганда уч киши яқинлашди-да, чўрт кесиб буйруқ беришди: «Олдимизга тушинг!». Машинага ўтказишгач, билакларига қўлкишан солишди. Уйига қайтиб боролмади. Ражабовни самолётнинг махсус рейсида Москвага олиб боришди. Уни порахўрликда айблашди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг бюроси Назир Ражабовични вазифасидан бўшатди, республика Компартияси Марказий Комитети пленуми эса КПСС сафларидан чиқарди. Ражабов бир кун кам тўққиз ой Москвадаги иккита қамоқхонада сақланди. Ўзининг эллик йиллигини шу ерда кутиб олди. Ўтган йилнинг охиридагина адолат тантана қилди — СССР прокуратураси жиноятнинг ҳатто учқуни йўқлиги учун жиноий ишни бекор этди.

...Н. Ражабовнинг ҳибсга олинганлиги ҳақидаги хабарни маҳаллий радио орқали эшитдим. Дикторнинг сўзларига ишонгим келмасди. Бунинг сабаби бор эди. Мен Ўзбекистонга республика учун қийин пайтда келганман. Уч ярим йил муқаддам бу ерда номуносиб ҳолатларга қарши кураш роса кенг қулоч ёйдирилганди. Ҳар куни у ёки бу порахўр қамоққа олинганлиги хусусида хабар бериларди. Ҳамма жойда кадрлар алмаштириларди.

Ўша пайтларда бу региондаги ҳаётни ёритиш журналист учун мураккаб эди. Қаёққа қарама — турган-битган «нопоклик». Ҳа, ҳақиқий манзара шундай эди: рашидовчиликнинг уяси ковланган сайин мунофиқлик ва иккиюзламачилик, порахўрлик ва хушомадгўйлик, алдовчилик ва хазинаталарлик кўринишлари яққол кўзга ташланар, оёқнинг остидан чиқиб қолаверарди. Бироқ қувончбахш, умидбахш, илҳомбахш ҳоллар ҳам учраб турарди. Ажойиб кишилар — оддий меҳнаткашлар ҳам бор эдиларки, улар турғунлик ва етти букилиб таъзим қилиш кучайган оғир йилларда ҳам ҳалол-покиза ишладилар. Бу ердаги янги раҳбарлар худди ана шуларга таянишга интилдилар.

Ҳа, Узбекистон халқи ўз орномуси ва қадр-қимматини ерга урмади. У боши берк кўчадан имкони борича тезроқ чиқишни, «миллат ота»лари эл юзига чаплаган балчиқни ювиб ташлашни истардилар. Ушанда бу ўзгаришнинг уддасидан Наманган области меҳнат аҳли бошқаларга нисбатан тезроқ чиқаётганини сезгандим. Республикада ўтказиладиган деярли ҳар бир кенгашда янкам-дуккам «илғор тажриба»лар (оҳ, улар анқонинг уруғи эканлигини билсайдингиз!) тўғрисида гап борса, биринчи ўринга ҳамиша Наманган қўйиларди.

Область партия комитетининг ўша пайтдаги биринчи секретари Н. Ражабовнинг нутқларини бир неча бор эшитганман. У мақтанмасди. Одатда у ёки бу муаммони ўртага қўяр ва уни ечиш хусусидаги мулоҳазалари билан ўртоқлашарди. Нотиқ ўз фикрини «ҳақ-бар-ҳақ» деганларидек, узил-кесил қабилида ҳисобламас, тўпланганларни мунозарага чорлар, «марҳамат, одамлар, ўйлаб қаранглар, қайта қуриш йўлидаги у ёки бу тўсиқдан ўтишнинг тадбиру чораси хусусида сўз юритинглар» деган йўсинда иш тутарди. Хуллас, сермулоҳаза, кенг миқёсни кўзлайдиган, одамлар тақдири ҳақида чинакам қайғурадиган инсон сифатида таассурот қолдирарди.

Табиийки, ўзбеклар тупроғида рўй бераётган ўзгаришларнинг дастлабки куртакларини ўз кўзим билан кўриш истаги туғилди менда. Н. Ражабов билан учрашганимизда у менга бир даста хатларни кўрсатди. Уруш мажруҳи А. Ортиқов ёзган самимий сатрлар хотиримда қолди. «Одамлар тўғрисида кўпроқ ғамхўрлик қила бошлаганлиги учун область партия комитетига раҳмат», — деб таъкидлаганди у.

— Кейинги пайтларда бундай мактубларни тобора кўпроқ олмоқдамиз, — деганди Назир Ражабович. — Бу эса область партия ташкилоти тўғри йўлдан бораётганлиги ҳақидаги ишончимизни оширмоқда. Чин қалбдан изҳор этилган қизғин фикр-мулоҳазалар айниқса хуш ёқади кишига, чунки, очиғини айтсам, бундай баҳога эришиш сира ҳам осон эмас.

Ражабов областга келгач, олдида турган вазифалар ғоят жиддийлигини, қолоқлик ва мутаассиблик ботқоғидан чиқиш, одамларнинг онги ва қалбига етиб бориш, уларни туб ўзгартишлар учун курашга сафарбар этиш зарурлигини партия фаолларига жон-жаҳди билан тушунтирди ва бунга ишонтирди. Коммунистлар янги секретарни қўллаб-қувватладилар.

Ўшанда Ражабов билан деярли бутун областни машинада айланиб чиқдик. Уни оддийгина, ортиқча мулозаматсиз кутиб олишар ва дарҳол амалий ишдан сўз бошланарди. «Биринчи»ни танимайдиган одамни учратмадим. Ҳамма жойда у бир эмас, неча марталаб бўлганлиги сезилиб турарди. Қолипга тушиб қолган текширишлар мақсадини кўзламасдан, аксинча кишилар орасида бевосита юриш, уларнинг қайғу-аламига шериклашиш, ёрдам кўрсатиш ниятида келарди у. Эл ўртасида ўзини одмигина, эмин-эркин, ҳамма билан тенг тутарди.

Ўшанда мен аввалгидек моддий-молиявий негизда, қийин об-ҳаво шароитларида наманганликлар ишда барқарорликни таъминлаганликларини, иқтисодий кўрсаткичларни яхшилашга эришганликларини англадим ва бунга қаноат ҳосил қилдим. Область пайдарпайига икки йил Бутуниттифоқ мусобақасида ғолиб чиққанди. Саноат ва қурилишда, савдо ва маиший хизматда ижобий силжишлар рўй берди. Барча экинлар, жумладан пахта ҳосилдорлиги ёмон бўлмади. Чорвачилик маҳсулотлари харид қилиш ҳажмлари ошди.

Наманганликларнинг ўқувчилар ва студентларни пахта йиғим-теримига жалб этмаслик ҳақидаги азму қарорлари бутун республикани лол қолдирганлигини эсламай бўладими! Ўшанда биророта область бундай қилишга журъат этолмаганди.

Маиший ва тиббий хизмат кўрсатишни яхшилашга киришилди. Одамларнинг турмуш шароитлари хусусида ғамхўрлик қилишда қуруқ гапдан амалий ишга ўтилди, бу масалага иккинчи даражали эмас, биринчи даражали деб қаралди. Кўплаб маиший хизмат уйлари, касалхоналар, магазинлар қурилди, қанчадан-қанча маъмурий бинолар даволаш муассасалари ихтиёрига берилди. Бу ерда ижтимоий жабҳада рўёбга чиқарилган тадбирларга аллақандай қўшимча маблағу фондлар, четдан ёрдам олиш талаб этилмаганлигини алоҳида таъкидламоқчиман. Ҳаммаси ички имкониятлар — элнинг куч-ғайрати, маҳаллий қурилиш материаллари эвазига амалга оширилди.

Бошқа хайрли ишлар ҳақида гапириб ўтирмайман. Областни гуллатиб-яшнатиш соҳасида Ражабовнинг режалари ғоят улкан бўлганлигини қайд этмоқчиман. Аммо уларни рўёбга чиқаролмади. Кунлардан бирида уни республика Компартияси Марказий Комитетига чақиришди-да, «Сизни Самарқанд область партия ташкилотида ишлашга тавсия қилмоқчимиз», — дейишди.

Шундан бирмунча вақт муқаддам КПСС Марказий Комитети бригадаси таркибида ана шу областдаги ишларнинг аҳволи билан танишгандим. Биз ўшанда аччиқ ҳақиқатни акс эттирувчи хулосага келган эдик: ҳамма соҳа чок-чокидан сўкилиб кетаётганди. Марказий Комитет бюроси собиқ биринчи секретарни вазифасидан бўшатишга мажбур эди, чунки у вазиятни деярли билмасди. Қатъий ва тагтубли чоралар кўриш талаб қилинарди. Область партия ташкилотини чаққон, билимдон, изланувчан, фикрловчи киши бошқариши керак эди. Марказий Комитетда бундай номзодни узоқ излашди. Бюро аъзолари бир овоздан Ражабовга рози бўлишди.

«Эски жой»ни қолдириб кетишга сира-сира кўнгли йўқ эди. Лекин начора: Марказий Комитетнинг илтимоси. Бунинг устига наманганликларнинг ажойиб ишлари таърифини кўп эшитган Самарқанд области коммунистлари Назир Ражабовга ишонч билдирдилар ва уни область партия комитетининг пленумида биринчи секретарликка сайладилар.

У ҳамма нарсани кутган эдию бироқ кўрганлари хаёлига ҳам келмаганди... Областга қадам қўйгач, илма-тешик тоғоранинг устидан чиқди. Аммо эсанкираб қолгани йўқ. Назир Ражабович биринчи маротаба ана шундай вазиятга тушмаётган эди. Ҳамиша унинг «омади» келарди: Қозоғистон қурилиғида уч йилдан ортиқроқ ростмана чиниққанидан кейин заводни ҳам, трестни ҳам, иккита министрликни ҳам боши берк кўчадан олиб чиқди. Таъкидлаш керакки, Наманган областига борганида унинг учун давр яхши эмас эди. Тишини тишига қўйиб, енг шимариб ишга киришди.

Хароб иқтисодиёт. Бунинг эвазига... меҳнаткашлар янги биринчи котибга кўпгина раҳбар ходимларнинг лоқайдликлари ва халқдан ажралиб қолганликлари, одамлар ҳақида қайғуришни исташмаслиги, ҳатто инсоннинг гапини тинглагилари келмаслигини аччиқ алам билан сўзлашарди. Яна сўзни амалий ишлар билан боғлай билмасликлари тўғрисида нолишарди. Одамларни областда кенг тарқалган ижтимоий адолатни бузиш ҳоллари ҳайратлантирарди. Ражабов шу нарсани тез англаб етди: вазиятни ўзгартириш учун унга жуда кам вақт ажратилганди. Воқелик ана шундай эди. Ражабов ўз ишида худди шу вазиятдан келиб чиқди.

Бу ерда кўламлар бошқача, аҳоли таркиби бошқача, маънавий-руҳий иқлим жуда мураккаб эди. Бироқ Ражабов синалган сўқмоқдан юрди — одамлар ичига кириб борди. Улар кўп нарсаларни айтиб беришди, ёрдамчилар ҳам топилди. Назир Ражабович энг аввал Наманган областида амалга оширилган янгиликларни такрорлашни таклиф этди. Корхоналар, колхозлар ва совхозларга бошқарувнинг демократик шакллари кенг миқёсда кириб борди. Бригада ва оила пудрати ростмана жорий этила бошланди.

Дастлабки кунларданоқ одамлар Ражабовга ҳуқуқни муҳофаза қилиш маҳкамалари устидан шикоятлар билан мурожаат этишди. У чуқурроқ кавлаштириб кўрганди, ҳайратдан ёқа ушлаб қолди: милиция маҳаллий мафия билан бирлашиб кетган экан. Бундай уяни тезда тўзитиб юбориш лозим эди. Республикада унинг ниятларини қўллаб-қувватлашмади. Шундан кейин Ражабов Москвага йўл олди. Мамлакат ички ишлар министри ҳузурида бўлди. Ундан областга малакали мутахассислар бригадасини юборишни сўради. Маҳкама раҳбари уни тушунди, министрлик вакиллари маҳаллий «тартиб» мутасаддиларининг қалин тўқилган тўрини тилка-пора қилиб ташладилар. Бироқ обкомнинг янги биринчи котиби ўзига хавфли душманлар орттирди. Кимлигини айтмасдан телефон қилишлар, дўқ-пўписа, дағдағалар бошланди... Аммо унинг учун бундай ҳолатга кўникишга эҳтиёж йўқ эди. Айтганча, Наманганга Одилов ҳали ўзи хон, кўланкаси майдон бўлиб турган пайтларда борганди. Уни жиноий жавобгарликка тортиш учун айни мана шу Ражабов жуда кўп куч-ғайрат сарфлади. Кейин эса республика Компартиясининг XXI съездида Одиловнинг жиноятчилар тўдаси хатти-ҳаракатларини текширишни тезлаштириш юзасидан Марказий Комитет энг қатъиятли чоралар кўриши зарурлиги масаласини кескин қилиб қўйди.

Ниҳоят, биринчи «қалдирғоч» ҳам кўзга ташланди: республика кенгашларидан бирида кооперативлар катта самара билан ўз фаолиятини авж олдириб юборган Самарқанд области ҳаммага намуна сифатида тилга олинди. Бошқа йўналишлар бўйича ҳам ўзгаришлар бўлаётганини мен эшитган эдим. Областга йўл олдим. Яна ўша Ражабовни — қатъиятли, ўз ишига берилган, изланувчан раҳбарни кўрдим. Яна унинг атрофини маслакдошлар, новаторлар, курашчилар қуршаб олган эдилар. Одамларни қизиқтира билиш, жипслаштира олиш унинг кўзга ташланувчи фазилатларидан биридир. Улар Ражабовга эргашардилар, бажонидил ишлардилар, кўпчилик бор куч-ғайратини сарфларди.

Умуман мен Ражабовни илоҳийлаштирмоқчи эмасман. Унда камчиликлар ҳам бор эди, албатта. Ишдаги ўртоқлари, коммунистлар, одамлар бир неча марта тўғри йўлга солиб қўйишган. У ана шундай маслаҳатларни ҳисобга олишга ҳаракат қиларди. Аммо бугунги кунда, яъни Ражабов кўп нарсаларни бошидан кечирганидан кейин унинг табиатидаги, иш услубидаги устун фазилатларни эслаб ўтгим келди, холос.

Бизнинг ўша охирги учрашувимизда у ўзининг яқин орада амалга ошириладиган аниқ режалари билан мени таништирган эди. Афсуски, яна рўёбга чиқаришга муваффақ бўлмади. Ражабов Самарқандда бир йилу ўн олти кун ишлагач қамоққа олинди.

Энди ССР Иттифоқи прокуратурасида мен танишиб чиққан ҳужжатларга қайтайлик. Ражабов ҳибсга олингандан кейин ўн кун мобайнида терговчиларга ҳеч кимдан пора олмаганлиги ва пора бермаганлигини таъкидлашдан чарчамади. Аммо қонун мутасаддиларига воқеанинг бу тарзда бориши асло маъқул келмади. Улар, ахир, Т. Гдляндан ҳар қандай йўл билан бўлса ҳам арзномалар тўплаш ҳақида «махсус топшириқ» олишган эди-да. Шундан кейин терговчилар биринчи «сиртмоқ»ни ташлашди: «Агар ҳаммасини очиқ айтиб берсанг ва тан олсанг, сира қўрқма, биз шундай қиламизки, энг кам жазо муддатини оласан. Борди-ю сукут сақлайверсанг, бўйин товласанг, ўзингдан кўр: қамоқда чириб кетасан», — деб пўписа қилишди.

Т. Гдлян ва Н. Ивановнинг қонунга зид хатти-ҳаракатлари ва тергов олиб бориш усуллари ҳақида кўп ёзилди. Ҳаттоки СССР халқ депутатлари иккинчи съезди минбаридан туриб бу ҳақда такрор ва такрор гапирилди. Ражабовни қандай сўроқ қилишганлигига доир баъзи тафсилотларни, масалан, ўтган йилнинг 25 майида «Советская Россия» газетасида катта терговчи, адлия майори Д. Панфилов ёзганди: «Терговга таклиф этилган Т. Х. Гдлян Н. Р. Ражабовни йўқ қилиб юборишга очиқдан-очиқ ваъда берди...».

Ҳа, терговчилар дўқ-пўписа ишлатиш йўлига ўтиб олгандилар. Улар Ражабовни қатъиян огоҳлантиришганди: «Агар сукут сақлайдиган бўлсанг, эртага авахтахона деворининг нариги ёғидан хотининг ва болаларингнинг оҳу фарёдини эшитасан. Ўша ерга мункайиб қолган отангни ҳам олиб келамиз...».

Дастлабки кунларданоқ тергов ана шундай тарзда олиб борилди. Сўроқ усули бундай эди: иқрор бўлинадиган кўргазмани олиш учун ҳамма чоралар кўриларди, аммо протокол ёзилмас, балки айбини бўйнига олувчи иқрорномалар тўпланарди. Ана шу усулга кўра маҳбуслар «яхшилар» ва «ёмонлар»га бўлинарди. Биринчи тоифага кириши учун Ражабовга пора берувчилар сонини, гўё у олган пул миқдорини айтишарди. Унга «уй» вазифаси беришганди: яхшилаб ўйлаб кўриши ҳамда Наманган областидан ўн кишининг, Тошкент ва Бухоро областларидан ўн бештадан кишининг номини тилга олиши керак эди.

Ражабов авахтада «осонроқ» фикрлаши учун унинг ёнига «ёрдамчи» — устаси фаранг чайқовчи-валютачи И. Нухманни киритишди. Аввалига у ўз қўшнисига қаршилик кўрсатиш бефойдалигини, турмадан қутулиб қолиш учун айтганларига кўнишни маслаҳат берди. Терговчилар «чин юракдан» иқрор бўлганларни инобатга олиб озодликка чиқариб юборадилар, деб ишонтирмоқчи бўлди. Ражабов бунга кўнмаганидан кейин у очиқдан-очиқ дағдаға қилиш йўлига ўтди, юлғич-порахўрлар қаторида КПСС Марказий Комитети аппарати ходимларини ҳам тилга олишни талаб этди. Нухман гап орасида огоҳлантириб қўйди: агар «итоат» этмасанг, ҳукмни муддатидан аввал амалга оширадилар, деди. Эътиборга молик ҳолат: Нухман айнан терговчиларнинг ўзларига ўхшаш тилда гапирарди.

Кўндиришга уринишлар, ваъдалар, дўқ-пўписалар ва товлашлар сероб эди. Терговчиларга фақат «олинган» ҳамда «берилган» поралар миқдори керак эди, аниқроғи, «кирим» (олинган пора) ҳамда «харажат» (берилган пора)нинг мумкин қадар каттароқ ҳажмда бўлиши зарур эди. Улар Ражабовдан жуда катта миқдорда — 2 миллион сўм пора олганлиги ва ҳаммасини тўлаганлигини эътироф этишни талаб қилдилар. Кейин эса пича ён босишди: бор-йўғи 1 миллион сўм тўлайсан, шарти шуки, Лигачевга 100 минг сўм, Смирновга 50 минг сўм оширганман, деб кўрсатма берасан, дейишди. Хуллас, ростакам савдо бўлди. У яна рад этди, боягибоягидай ваҳимали огоҳлантирилди: агар ўзингни яхши тутсанг, терговчиларнинг айтганларига кўнсанг, у ҳолда камроқ муддат оласан, борди-ю кўнмасанг, отишга ҳукм қилинасан...

Ражабов терговчиларнинг руҳий тазйиқи остида, оила аъзоларининг фожиавий қисматидан чўчиб, ён босишга мажбур бўлди. Бироқ хийла ишлатди. Бегуноҳ одамларга туҳмат қилишни истамади, вафот этиб кетган кишиларни атайлаб пора берувчилар сифатида кўрсатди. Аммо терговчилар тез орада бундай устомонликни «пайқаб» қолдилар, қаҳр-ғазабга келиб, ўз кишанларида турган одамдан гўё тирик масъул ходимлардан пора олгани ва бергани ҳақида изоҳнома ёзишни талаб этдилар. Бунинг учун ниҳоятда осон йўл тутилди: Ражабовга изоҳнома матни айтиб туриб ёздирилди, у озодликда юрган ҳамда бу пайтда ҳибсга олинган кишиларнинг исм-шарифларини кўрсатиши керак эди. Фамилияларни Лашхия ва Ревенко айтиб туришди.

Сўроқ протоколларидан бирини ўқийман. 1988 йил декабрининг бошида Лашхия ва Ревенко Фарғона обкомининг биринчи котиби Умаровга пора узатганман, деб ёзиб берасан, дея қийин-қистовга олишди. Уларнинг тазйиқи остида Умаровга пора узатганлиги ҳақида изоҳнома ёзишга мажбур бўлди. Пора берилган вақт, жой ва шароитни бутунлай тўқиб чиқарди. Яна бир бошқа бўҳтон — Ражабовнинг беҳисоб бойликлари ҳақидаги уйдирма ҳам пуфакдек ёрилиб кетди. У гўё ўзининг катта миқдордаги пуллари сақланаётган бир қанча сохта жойларни тилга олди. Тинтув ўтказилганда на пуллар, на бойлик топилди. Ражабов ва унинг оила аъзоларида катта миқдорда пул, нодир металлар йўқ эди. Якка-ю ёлғиз омонат дафтарчасида 6.700 сўм жамғарма борлиги аниқланди.

Шу тариқа неча ўнлаб бошқа хил гувоҳликлар беришга мажбур этилди. Ражабов тергов бошиданоқ унга тиқиштирилган ўйин шартларига кўра аслида бўлмаган пора олишлар ҳақида сохта изоҳномалар ёзди. У олдиндан тузиб қўйилган ва айтиб турилган андозага мувофиқ «ўйин» кўрсатарди, чин ҳақиқат фақат суддагина очилишига ишончи комил эди.

Бироқ иш судгача бориб етмади. Ўтган йил майининг бошида Т. Гдлян ҳамда унинг гуруҳидаги терговчиларнинг бир қисми «ўзбеклар иши» деб ном олган ишни текширишдан четлаштирилгани сизларга маълум. Кейинчалик аниқланишича, ўзбошимча терговчиларнинг тазйиқи остида Ражабовга пора узатганман, дея дастлабки кўрсатма берган кишилар туҳмат қилганликларини тан олдилар. Бироқ тергов мавжуд материалларга такрор ва такрор қайтиб, уларни синчковлик билан қайта-қайта текшириб чиқди. Шундан сўнггина Ражабовга нисбатан туҳмат ва уйдирмалар уюштирилган, деган қатъий хулосага келинди. Унинг ўзи ҳам қаттиқ туриб олганлари учун сохта айбларни эътироф этишга мажбур бўлганлигини айтди. Тажрибали ҳуқуқшунослар бир неча ой мобайнида аввал тўпланган материалларнинг ҳар бир жилдини «титкилаб» чиқдилар, ҳамма далилларни қайта ва қайта текшириб кўрдилар. Ражабов саргузаштларининг бирорта манзарасида ҳам бир-бирига яқин келадиган жиҳатлар йўқ эди. Иш сохталиги кўриниб турарди. Шундан сўнг узил-кесил ва адолатли хулосага келинди: «У гуноҳкор эмас!». Сабаб: порахўрликда унинг иштирок этганлиги исботланадиган бирон-бир ашёвий далил йўқ.

Елкадан тоғ ағдарилдими? Ҳа, шундай. Бироқ қўрқинчли тушдек ўтган бир йил ичида Ражабовга етказилган маънавий зарарнинг ўрнини нима билан қоплаш мумкин? Аниқроғи, у қамоқда бир йилу етмиш кун бўлди. Унинг соғлиғига росмана путур етди. Оиласи ҳолдан тойди. Отаси ўғли билан бўлган даҳшатга бардош бера олмади...

Ражабов ССР Иттифоқи прокуратурасидан олган қоғозга мувофиқ қонунга кўра унинг аввалги жамики ҳуқуқлари тикланиши керак. Назир Ражабович Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюроси номига партияга тиклашни сўраб ариза ёзди. Такрор айтаман: уни республика Компартияси Марказий Комитети пленуми ўчирган эди. Бу ерда, Марказий Комитетда менга: топталган адолатни пленум қайта тиклаши керак, дейишди. Аммо яқин орадаги пленум фақат март ойидагина тўпланади. Бундай қараганда, ҳаммаси рисоладагидек. Бинобарин, бу одам сафга иложи борича тезроқ қайтиши зарур. У иссиқ қўл қовуштириб ўтиришга ўрганмаган. Унга, тажрибали партия ва хўжалик ходимига, СССР ва Ўзбекистон ССР Давлат мукофотлари лауреатига, Ленин ордени, Октябрь революцияси, «Ҳурмат белгиси» орденлари соҳибига лаёқати ва билимига муносиб иш бериш керак. Ишончим комил: у ҳар қандай оғир иш жабҳасини «тортиб кета олади». Одамлар унинг табиати, иродаси, қатъиятлилигини яхши билишади.

Ўтган йил октябрида Самарқанд обкоми пленумида қатнашишга тўғри келди. Ражабовнинг «ўриндоши» бир йил ҳам ишламасдан, истеъфога чиқишга мажбур бўлди. Пленумда ғалати вазият ҳукм сурди: битта биринчи котибни озод қилиб, бошқасини сайлашмоқда эдилар, буни қарангки, сўзга чиққан деярли ҳар бир киши Ражабов ва унинг хайрли ишларини илиқ сўзлар билан эслаб ўтарди.

Охирги янгилик. Бухоро областидаги Ражабов бир пайтлар ишлаган қурилиш трестларидан бирининг коллективи яқинда уни республика халқ депутатлигига номзод қилиб кўрсатди.

В. АРТЕМЕНКО.
(«Правда» мухбири).
Тошкент — Москва.

(«Правда» газетасининг 1990 йил 1 февраль сонидан).

ХАЛҚ НОМЗОДЛАРИ

ОМАД ЁР БЎЛСИН, РИСОЛАТ!

«Рисолат Мардонованинг номзоди Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига кўрсатилибди» деган хушхабар нафақат «Пролетарий» колхозида, ҳатто Каттақўрғон районида бир зумда тарқалди. Уни ҳамкасблари, қишлоқдошлари чин қалбдан муборакбод этишди.

300-Каттақўрғон қишлоқ сайлов округидан Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига тўрт кишининг номзоди кўрсатилган. Булар: Каттақўрғон районидаги Крупская номли колхоз правлениесининг раиси Муродулла Холов, Каттақўрғон парҳез парранда гўшти ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори Илья Тен, Каттақўрғон сув омбори бошқармасининг бошлиғи Ислом Азимов, «Пролетарий» колхозининг пахтачилик бригадаси бошлиғи Рисолат Мардонова.

Район меҳнаткашларининг ана шу номзодларни рўйхатга олишга бағишланган сайловолди йиғилишида Рисолат Мардонова ва Илья Тенга катта ишонч билдирилди. Улар демократик асосда ўтган бу мажлисда кўп овоз олиб, рўйхатдан ўтказилдилар.

Ҳикоямиз қаҳрамони Рисолат Мардонованинг сайловолди ҳаракат дастурида ҳаётий ва ечимини кутаётган ижтимоий масалалар қамраб олинган.

— Жумҳуриятимизда ҳар бир киши, кенг маънода айтадиган бўлсам, жуда катта ўзгаришлар ташвиши, орзу-умидлар ва эртанги кунга кучли ишонч билан яшамоқда, — дейди у. — Бунинг сабаби неча ўн йиллар мобайнида тўпланиб қолган муаммоларни ҳал этиш фурсати етиб келганлигида. Қайта қуришнинг шарофати туфайли ана шу долзарб муаммолар ечимининг катта қисми халқимиз сайлаб қўядиган депутатлар зиммасига тушади. Бу ҳеч кимга сир эмас. Агар мен Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига сайлансам, қуйидаги ижтимоий ва иқтисодий масалаларнинг ҳал этилишига ўз улушимни қўшган бўлардим: аввало жумҳуриятимизда 9 миллиондан ортиқроқ киши ҳанузгача ойига 70—75 сўмдан маош олаётганлиги кечирилмас бир ҳолдир. Иккинчидан, «Ҳамма яхши нарсалар — болаларга» шиори бир неча йиллардан буён барчанинг тилидан тушмай келаётган бўлса-да, аслида фарзандларимиз учун мактаблар, боғча ва яслилар қурилишига шу куннинг, истиқболнинг талабларидан келиб чиққан ҳолда ёндашилмаганига гувоҳ бўлиб турибмиз. Ахир, болаларни боғчаларга жойлаштириш районда 49, «Пролетарий» колхозида 31,7, Крупская номли колхозда 9,6, «Ленинизм» совхозида эса 28 фоизни ташкил этгани билан келишиш мумкинми? Учинчидан, имконият ва шароит бўлмаганлиги туфайли беморлар мослашмаган иморатларга жойлашган шифохоналарда даволанмоқдалар, ўқувчилар оддий талабларга жавоб бермайдиган, мактаб деб аталмиш «бино»ларда таҳсил кўраяптилар.

Яна Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва республика Министрлар Совети бозорда озиқ-овқат маҳсулотларининг нархи ошиб бораётганлигини ҳисобга олиб, «Колхозчилар, совхозларнинг ишчилари, гражданларнинг ёрдамчи хўжаликларини ва якка тартибда уй-жой қурилишини янада ривожлантириш тўғрисида» қарор қабул қилишди. Бу ҳужжатни қўллаб-қувватлаган ҳолда, агар депутат этиб сайлансам, болалар боғчалари, мактаблар, шифохоналар қурилиши ва уларнинг ишга туширилиши йўлида астойдил иш олиб бораман.

Мавжуд муҳим ижтимоий ва ҳаётий масалалардан яна бири шуки, 300-Каттақўрғон қишлоқ сайлов округи ҳудудидаги кўплаб хонадонлар, мактаблар, болалар боғчалари, шифохона ва бошқа бинолар газлаштирилмаган. Ваҳоланки, район минтақасидан ўтган катта газ қувури орқали ундан вилоятимиз, жумҳуриятимиздан ташқарида яшовчи одамлар баҳраманд бўлмоқдалар. Шу боис мен «Пролетарий» колхози ва Мичурин номли совхоз меҳнаткашларининг хонадонларини табиий газ билан таъминлашга астойдил киришаман.

Шунингдек, 35-мактабнинг буғ билан иситиш системасини ишга тушириш, 46-ўрта ҳунар-техника билим юрти ҳамда 34-мактаб талабалари учун янги замонавий мактаб биноси барпо этишни тезлаштиришга ҳаракат қиламан.

«Ленинизм» совхозининг Янгиқўрғонча қишлоғи аҳолиси учун касалхона қуриш ҳамон орзу бўлиб қолмоқда. Мен ана шу ниятнинг амалга ошиши йўлида бутун куч-ғайратимни сарфлайман.

Аҳолининг ичимлик сув билан таъминланмаганлиги кўплаб касалликларга сабаб бўлмоқда. Шунинг учун Крупская номли колхознинг Омонбой, «Пролетарий» колхозига қарашли Охун ва Даштовулқосим қишлоқларига ичимлик сув келтириш, Каттақўрғон сув омбори посёлкасига 10 гектар ер ажратиб бериш, бош план асосида якка тартибда уй-жой қуриш, «Қорадарё» совхози хонадонларини газлаштириш ва йўлларга асфальт ётқизиш ишларига бош-қош бўламан. Қурилиш материаллари таъминотини узил-кесил ҳал этиш мақсадида ҳар бир колхоз ва совхозга шундай фондлар ажратишни йўлга қўйишга интиламан.

Бугун пахтакорнинг пешона тери эвазига етиштирилган оқ олтин толаси учун устама ҳақни пахта тозалаш саноати ходимлари олишмоқда. Ёғ-мой комбинатида ишлаб чиқарилган чигит қобиғи, кунжаранинг ҳам ўз эгалари бор. Бунга энди тоқат қилиб бўлмайди...

Ҳа, орзуга айб йўқ деганларидек, деҳқон қизи Рисолат Мардонова нияти баланд. Унинг мақсади ушалишига ишончим комил. Негаки, у курашлардан иборат ҳаёт йўлини босиб ўтди. Ўрта мактабни тугаллаб, Самарқанд қишлоқ хўжалиги институти агрономия факультетини битирди. Пахтачилик бригадасига раҳбарлик қилди, Каттакўрпа қишлоқ Совети ижроия комитети раиси лавозимида ишлади. Мана 17 йилдирки, Рисолат Мардонова «Пролетарий» колхозининг 1-бригадасининг бошлиғи.

Меҳнат аҳли 72 гектар майдонда деҳқончилик қилиб, ҳар йили мўл пахта етиштирмоқда. Беш йил мобайнида ҳосилдорлик гектар ҳисобига 7 центнер ошди. Бултур айниқса катта хирмон кўтарилди. Бунинг эвазига 48.369 сўм ўрнига 82.632 сўм даромад олинди. Колхозчиларнинг ойлик маоши 103 сўм ўрнига 121 сўмни ташкил этди. Айни кунларда бригада далаларида бўлғуси ҳосилга мустаҳкам тамал қўйилмоқда.

Шу йил 18 февралда бўладиган сайловлар куни округ сайловчилари пахтакорлар сулоласининг вакиласи, Каттақўрғон район партия комитети бюроси аъзоси Рисолат Мардонова номзодини ёқлаб, уни Ўзбекистон ССР халқ депутати этиб сайласалар, асло янглишмайдилар. Зеро, у эл ишончини оқлайди. Бунга ишонса бўлади.

Ғ. ШУКУРОВ,
Каттақўрғон район «Зарафшон» газетасининг бўлим мудири — махсусан «Қишлоқ ҳақиқати» учун.

Чет элларда

ҚОҲИРА. Покистоннинг «Данакос» қуруқ юк ташувчи кемаси Сувайш кўрфазида фалокатга учради, деб хабар берди МЭНА агентлиги. Қуюқ туманда кема кўрфазга киришга бир неча миля қолганда саёзликка ўтириб қолди. Махсус командалар Австралиянинг 22 минг тонна буғдойи ортилган кемани қутқариш ишларини олиб боришмоқда. Кемани енгиллатиш учун юкнинг бир қисмини туширишга қарор қилинди.

●

ИСЛОМОБОД. Ўтган кеча-кундуз мобайнида Покистоннинг Пешовар ва Карочи шаҳарларида яна портлашлар содир бўлди. Бунинг натижасида камида 15 киши жароҳатланди.

Пешоварда шаҳар меҳмонхоналаридан бирининг ичкарисидаги хоналарга ва кинотеатрга, Карочида эса гавжум бозорга номаълум кишилар портловчи қурилма қўйиб кетишган эди. Полиция ана шу террорчилик ҳуружини текширишга киришди. Карочида полициячилар билан ана шу шаҳарда содир бўлган ғалаёнлар қатнашчилари ўртасида тўқнашув ҳам бўлди. Бунинг натижасида 20 киши, шу жумладан полициячилардан 10 киши жароҳатланди. Малир ва Модел Калоний районларидаги тартибсизликлар автомобилни ўғирлашда шубҳа қилиб район кенгашининг аъзоси Зафар Яминни полиция қамоққа олганидан сўнг бошланиб кетди.

●

ДЕҲЛИ. СИКХ террорчилари ўтган кеча-кундуз давомида Ҳиндистоннинг Панжоб штатида ўн бир кишини ўлдирдилар. Террорчилар мазкур штатнинг Ҳиндистондан ажраб чиқиши ва унинг негизида «мустақил Холистон давлати» деб аталган давлат тузилиши учун курашмоқдалар. Қўшни Покистонда махсус тайёргарликдан ўтган сепаратчилар «Бҳаратия Жаната Парти»нинг Панжоб бўлими бош секретарини, штат хавфсизлик хизматининг уч вакилини ўлдирганлар. Чегарачилар бир гуруҳ экстремистлар Покистондан Панжобга қурол-яроғ ва ҳарбий анжомларни олиб ўтиш мақсадида давлат чегарасини бузишга уринишларининг пайини қирққанлар.

●

КОЛОМБО. «Тамил илама» озодлик йўлбарслари» Тамил ташкилоти делегацияси ўтган йилнинг май ойидан буён Коломбода Шри-Ланка ҳукумат вакиллари билан олиб борилаётган махфий музокараларни давом эттириш учун бу ерга келди. Делегацияга илгаригидек «йўлбарсларнинг» сиёсий қаноти раҳбари Антон Баласингам бошчилик қилмоқда.

«Сан» газетасининг хабарига кўра, кеча Тоти делегацияси ҳукумат аъзоси Абдул Қодир Шоҳул Ҳамид билан учрашиб, маслаҳатлашувларнинг навбатдаги даврасида муҳокама қилинадиган масалаларни белгилаб олди. Кузатувчиларнинг фикрича, музокаралар чоғида шимоли-шарқий вилоятдаги вазиятга катта эътибор бериладди. У ерда 1987 йилнинг июль ойида тинчликни сақлаб турувчи Ҳиндистон кучлари жойлаштирилган эди. Шу муносабат билан Шри-Ланка маъмурлари билан «Йўлбарслар» раҳбариятининг Ҳиндистоннинг оролдаги ҳарбий қўшинлари тўғрисидаги масала хусусида позицияларининг мослигига эътибор жалб этилмоқда: иккала томон ҳам Ҳиндистон ҳарбий хизматчиларининг бўлинмалари тезроқ олиб чиқиб кетилишини хоҳламоқда.

Маълумки, ўтган шанба куни Ҳиндистон ташқи ишлар министрининг секретари Мукчунд Дубей Шри-Ланка ташқи ишлар министри Ранжан Вижератнега Ҳиндистон ташқи ишлар министри Индер Кумар Гужралнинг мактубини топширган. «Шундан сўнг бўлиб ўтган суҳбат чоғида икки томонлама муносабатлар масалалари, шу жумладан Ҳиндистон кучларининг Шри-Ланкадан олиб чиқиб кетилиши билан ва Ҳиндистон билан дўстлик тўғрисида тахмин қилинаётган шартнома билан боғлиқ жиҳатлар кўриб чиқилди, — дейилади бугун ташқи ишлар министрлигининг бу ерда эълон қилинган матбуот баёнотида.

Кейинги кунларда Ҳиндистон армия қисмлари Жафна шаҳридан олиб чиқиб кетилди. Ҳозир Ҳиндистон ҳарбий хизматчилари шарқдаги Тринкомали округида ва шимолдаги Жафна ярим оролининг бир қанча районларидагина бор. Айни пайтда «Йўлбарслар» шимоли-шарқий вилоятда ўз фаолиятларини кучайтиришмоқда. Масалан, улар Вавуния округида бир қанча митинглар ўтказишди. Мазкур ташкилот раҳбарларидан бири бўлган Динеш ана шу митингларда сўзга чиқиб бундай деди: «Биз мамлакатимизда тамилларнинг ҳуқуқлари таъминланиши учун курашаяпмиз. Ўз мақсадимизга эришмагунимизча курашни давом эттираверамиз».

(ТАСС).

ПЕНСИЯ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

Бу мажлисни одатдаги мажлислардан дейишга тил бормайди: ҳис-ҳаяжонлар, хилма-хил фикрлар, қанчадан-қанча таклифлар ва мулоҳазалар! Биз СССР Олий Совети Иттифоқ Советининг Меҳнат, нархлар ва ижтимоий сиёсат комиссиясида 30 январь куни пенсиялар тўғрисидаги қонун лойиҳаси муҳокамаси ҳақида гапираяпмиз. Унда СССР Олий Советининг бир қанча комитетлари вакиллари ҳам қатнашдилар.

СССР гражданларининг пенсия таъминоти тўғрисидаги қонун лойиҳасини кўриб чиқишни яна 2—3 йил кейинга қолдиришни таклиф қилган нотиқнинг фамилиясини атайлаб тушириб қолдираяпман, чунки бундай фикр халқ орасида ҳеч кимга ёқмайди. Лекин депутат бундай хатарли таклиф киритишининг ҳам сабаби бор. Меҳнаткашларнинг барча табақалари манфаатларини ҳисобга олиш осон иш эмас. Бу манфаатларни амалдаги қонунлар ва тайёрланаётган қонун лойиҳалари билан мувофиқлаштириш талаб қилинади. Иш ҳақини ислоҳ қилиш керак. Мамлакатнинг ҳозирги иқтисодий аҳволида давлат пулни қаердан олади? Далиллар жиддий, лекин улар пенсия тўғрисидаги қонун одамларга ҳозир керак, деган умумий фикрдан устун келолмайди. Чунки кўп одамларга эртага қонун ҳам, пенсия ҳам даркор бўлмай қолиши мумкин.

Янги қонун қабул қилинишини айниқса ветеранлар, ногиронлар, кам таъминланган оилалар ва боқувчисидан маҳрум бўлган оилалар, энг камситилган одамлар, депутатлар айтганларидек, бутун кучини, саломатлигини Ватанга бағишлаган, Ватандан эса «умумий қозон»га қўшган ҳиссасига яраша неъмат олмаган кишилар кутмоқдалар. Қонун лойиҳаси юзасидан авж олиб кетган баҳс, мунозараларда асосий йўналиш — ижтимоий адолат ғояси эди. Депутат И. В. Васильев ўзи яшаётган Псков областидан ҳайратга соладиган бир мисолни келтирди: ҳақли равишда замонамиз қаҳрамони деб аташ мумкин бўлган одам умрида қонунни бир неча бор бузган киши билан бир хил миқдорда пенсия олмоқда. Ҳақиқат қаерда қолди, қонун қаёққа қараяпти? Қайта қуриш даврида бундай ҳол бўлмаслиги керак. Депутатлар: инсон қаерда ишламасин, унинг пенсияси сарфланган меҳнатига мувофиқ бўлиши керак, деган асосий қоидадан келиб чиқдилар.

Ҳар бир совет кишиси пенсия олиш ҳуқуқига эга. Бу асосий принципни депутатлардан ҳеч бири шубҳа остига олгани йўқ. Баҳс давомида улар СССР Давлат статистика комитети томонидан ўтказилган пенсия тўғрисидаги қонунни ўзгартириш хусусида аҳоли фикрини сўраб билиш натижаларига қайта-қайта мурожаат қилдилар. Асосий қоидалар: пенсия таъминотининг умумий принциплари, пенсияни ҳисоблаш тартиби, пенсия тайинлашнинг имтиёзли шартлари тилга олинди. Умуман меҳнаткашлар қонун лойиҳаси қоидаларининг кўп қисмини қўллаб-қувватламоқдалар. Шахсий пенсияларни сақлаб қолиш тўғрисидаги таклифга энг кўп эътироз билдирилмоқда. Лекин депутатларнинг фикри бундай эмас. Уларнинг фикрича, янги қонунда ҳам шахсий пенсионерлар кўзда тутилиши лозим. Фақат шундай қилиш керакки, ҳеч ким ноҳақ равишда ва «номенклатура» принципига мувофиқ шахсий пенсия олмасин.

Докладларда ва нутқларда иш ҳақини тартибга солиш тадбирлари жуда зарур деган фикр таъкидлаб ўтилди. Чунки меҳнаткашлар бир қанча тоифаларининг иш ҳақи кўплаб йиллар давомида ўзгармай қолаверди. Шу билан бирга қонун лойиҳасида пенсия миқдорини ҳисоблаб чиқиш масаласи одамларнинг иш ҳақи билан бевосита боғлиқ қилиб қўйилмоқда. Ана шу номувофиқликни қандай тугатиш мумкин? Агар биз ижтимоий адолат принципига амал қиладиган бўлсак, бундай номувофиқликни тугатишнинг битта йўли бор: бир қанча тармоқлардаги арзимаган миқдордаги окладларни тугатиш керак. Ана шу жиҳатдан қараганда, дейишди депутатлар, турмуш учун энг кам даромад масаласига илмий асосда ёндашадиган пайт келди. Бизда ана шу даража ҳозир қандай? Нима учундир бу хусусда олимларимиз лом-мим дейишмаяпти, деди депутат Э. А. Панченко. Ҳолбуки, олимларимиздан турмуш қиймати индекси тўғрисидаги таклифларни ҳам кутишмоқда. Бундай индекс ҳозирча тўхтовсиз «қимматлашиб» бормоқда. Пенсия ишини ана шу турмушнинг қимматлашиши билан қандай мувофиқлаштириш керак?

Қонун лойиҳаси олдин пенсияга чиққан кишиларга нисбатан ижтимоий адолатсизликни тўла бартараф этмайди, деди депутат А. А. Павлий, қўшимча маблағ зарур. Давлат бундай маблағларни топиши шарт.

Инсон давлат манфаати йўлида қандай меҳнат қилди? Бу — пенсия миқдорини ҳисоблаш чоғида асосий мезон бўлиши керак, деб ҳисоблайди депутат И. И. Заславский. У ТАСС мухбирининг илтимосига мувофиқ, ўтган мажлис якунларини шарҳлаб, у ёки бу сабабларга кўра соғлиғини йўқотган, ногирон бўлиб қолган одамларга нисбатан айниқса сезгир бўлиш лозимлигини таъкидлади.

И. НОВИКОВ,
ТАССнинг парламент мухбири.

Совет мутахассиси хорижда

МАҚСАД:
ўрганиш ва ўргатиш

Кўплаб совет мутахассислари турли мамлакатларда ишламоқда, уларни хилма-хил лойиҳалар хусусида маслаҳатлашув учун таклиф этишмоқда. Масалан, Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалик давлат-кооператив комитетининг пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари етиштириш бошқармасининг бошлиғи Р. С. Назаров Нигерияда бўлди. У Кано штатининг ҳокими Идрис Гарбо илтимосига кўра, Африкадаги ана шу мамлакатга борди.

— Ренат Саидович, ташрифингиздан мақсад нима эди?

— Ҳоким ўз штатидаги пахтачилик аҳволидан ташвишланмоқда. Шунинг учун ҳам у Совет ҳукуматига мазкур тармоқ мутахассисини юборишни сўраб, мурожаат қилди. Бу ташриф менинг чекимга тушди.

— Нигерияликларни қандай муаммолар қизиқтирмоқда?

— Бу мамлакатда пахтани азалдан етиштиришади, ҳар йили 350—400 минг гектар майдонга пахта экилади. Бу рақам экин экишга яроқли ерларнинг ўндан бир қисмига тенг. Жаҳон бозорида ҳам, мамлакат ичкарисида ҳам пахта толасига талаб мунтазам ошиб бормоқда. Шунинг учун ҳам нигерияликлар пахтачиликни жадал ривожлантириш чора-тадбирларини кўришга қарор қилдилар. Совет Иттифоқи эса ана шу соҳада жуда катта тажрибага эга эканлиги маълум.

Энди муаммолар ҳақида. Пахта етиштириш йилдан-йилга камайиб бораётганлиги асосий муаммодир. Агар яқин-яқинларда бу ерда тола етиштириш йилига ярим миллион тойни ташкил этган бўлса, ҳозирги кунда бу рақам атиги 80-85 минг тойга тенгдир. Бир той 187 килограмм демакдир.

— Бунинг сабаби нимада?

— Бунинг биринчи сабаби қишлоқ хўжалигини озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришга йўналтиришдадир. Ҳозирги кунда кўплаб майдонларга жўхори, тариқ, маккажўхори, ерёнғоқ экилмоқда. Буғдойзорлар ҳам кенгаймоқда. Яйловларда чорвачилик ривожланмоқда.

— Шундай экан, пахта етиштиришни фақат унинг ҳосилдорлигини ошириш йўли билангина кўпайтириш мумкин экан-да?

— Мутлақо тўғри. Масалан, Кано штатида пахта ҳосилдорлиги ўрта ҳисобда гектар бошига 2—3 центнердан ошмайди. Буни толага айлантириб ҳисоблаганда эса 0,8 — 1 центнерни ташкил этади, холос. Бу энг аввало пахтанинг лалми ерларда етиштирилаётганлиги билан боғлиқ, албатта. Пахтани суғорилмайдиган ерларда етиштиришнинг агротехника усуллари маълум-ку, ахир.

Мен «Кумботсо» ва «Тундун» фермаларида бўлдим. Ўйлайманки, улар оддий фермалар. Бу ерда ёмғир мавсумининг охирида — тахминан июнь ойларида чигит экилади. Қатор оралари — 90 сантиметр. 45 сантиметр оралиқ билан уялаб чигит экилади. Ҳар бир уяга 4—5 тадан чигит ташланади. Яганадан сўнг қолган ниҳоллар учтадан ошмаслиги керак. Бунда ғўзаларнинг энг кўп зичлиги — 65—68 минг тупдан ошмайди. Демак, ҳосилнинг паст бўлишига олдиндан замин тайёрланади.

Биз фермаларда бўлганимизда ғўзалар ёппасига кўсак тугиб, пахта очила бошлаган пайт эди. Аҳвол ниҳоятда ачинарли: ҳар бир туп ғўзада оғирлиги уч граммдан ошмайдиган 2—3 та чаноқ бор эди. Бунинг устига кўпгина ғўзаларга Африка кўсак қурти тушган эди.

Бу зараркунандаларга қарши курашиш учун мен фермерларга кимёвий препаратлардан фойдаланишни таклиф этдим. Бироқ энтомологлар ҳашаротлар табиатини яхшилаб ўрганишганидан сўнггина экинзорларга дори сепиш мумкинлигини огоҳлантирдим. Чунки зараркунандалар билан бирга фойдали ҳашаротларни ҳам қириб юбормаслик керак-да.

— Лекин шу тадбир билангина муаммони ҳал этиб бўлмайди-ку...

— Албатта. Лалми ерларда етиштириш учун деҳқонларнинг бутун куч-ғайрати сизот сувлардан унумли фойдаланишга қаратилиши лозим. Бунинг учун африкаликларга биринчидан, ўсимликлар оралиғини икки—уч баравар зичлаш таклиф этилди. Иккинчидан эса, ёғингарчиликдан сўнг тупроқнинг етилишига қараб уни албатта юмшатиб туриш керак. Учинчидан — сув танқислигига чидамли, тезпишар «Тошкент—6» ёки «Қирғиз—3» сингари ғўза навларини экиш лозим.

— Наҳотки, ҳаммаси шу қадар жўн бўлса?

— Бу биринчи босқичгина, холос. Дарвоқе, тавсия этилган агротехника усулларини фақатгина техникадан фойдаланиб амалга ошириш мумкин. Бу — гербицидлар солиш учун мосламаси бўлган ҳамда Т—28х4 тракторига тиркаладиган СХУ—4 сеялкаси, шунингдек КХУ—4 маркали культиватордир. Ана шу механизмнинг иккови ҳам республикамизда ишлаб чиқарилади.

Иккинчи босқичда қатор ораларини 60 сантиметр қилиб экишни маслаҳат бердим. Тавсия этилаётган машина-механизмлар ана шундай қатор ораларига ишлов беришга мослаштирилган. Шу билан бирга агрохимия хариталарига қаттиқ амал қилиб, минерал ва органик ўғитлардан фойдаланишни маслаҳат бердим.

Пахтачилик зоналаридан бирида маҳаллий фермерлар ва мутахассисларга биз таклиф этган технология ўргатиладиган махсус марказ тузиш мумкинлиги тўғрисида ҳам айтдим. Бунинг учун, табиийки, тегишли ҳукумат битимлари ва шартномалари тузиш керак бўлади.

— Ренат Саидович, нигерияликлардан нимани ўрганса бўлади?

— Меҳнатсеварликни. Ўйлайманки, бу хусусият ҳар бир деҳқон учун муҳим аҳамиятга эга.

Ю. Бондаренко,
ЎзТАГ мухбири.

*

Ҳазорасп пахта тозалаш заводи ишчи-хизматчилари ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва маҳсулот сифатини янада яхшилаш учун астойдил ҳаракат қилмоқдалар. Корхонада тайёрланган тола Польша, Япония, КХДР сингари мамлакатларга жўнатилаяпти.

СУРАТЛАРДА: 1. Заводда ўн беш йилдан бери фидокорона меҳнат қилиб келаётган Боғибек Йўлдошев. 2. Пахта тойлари жўнатиш учун ҳозирланмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ
олган суратлар.

*

Совет Иттифоқидир бизнинг Ватанимиз

МОСКВА. «СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг экологик асослари» — пойтахтда очилган семинар ана шундай номланади. Семинарни СССР Давлат табиатни муҳофаза қилиш комитети, давлат бош экологик экспертизаси ва ЮНЕСКО ҳомийлигидаги экология соҳасидаги таълим системалари халқаро маркази уюштирди.

* * *

ЛЕНИНГРАД. Совет ва Ғарбий Германия монтажчилари «Ленмясокомбинат» бирлашмасида атиги бир неча ой ичида автомат-заводни ишга туширдилар. Корхона магазинларга ўз маҳсулотининг дастлабки туркумини жўнатди. «Гевика» фирмаси билан ҳамкорлик натижаси ана шундай бўлди. Кунига 30 тонна колбаса маҳсулотлари ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган корхонада икки сменада олти оператор хизмат қилади.

* * *

ИВАНО - ФРАНКОВСК. «Карпати» бирлашмасида «Амфитон П-402С» плейерлари ишлаб чиқарила бошланди. Аппаратлар нархи улар наушник ёки ихчам стереофоник колонкалар билан жиҳозланишига қараб 100 сўмдан 160 сўмгачадир. Бу йил корхона мамлакат савдо тармоғига 165 мингта «Амфитон» етказиб беради.

* * *

МИНСК. Ленин номли бирлашмада радиодозиметрлар ишлаб чиқарила бошланди. Ускуна рақамли индикацияси бўлган микрокалькуляторга ўхшаб кетади. У нурлар оқими кучи ва зичлигини, шунингдек озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда турли буюмлар юзаси радионуклидлар билан қай даражада ифлосланганлигини ўлчайди. Бу йил ўн мингга яқин чўнтак радиодозиметри савдога чиқарилади.

* * *

МОСКВА. Америка савдо-саноат доираларининг нуфузли журналларидан бири бўлган «Форбс» саҳифаларида ғарбда рақобат қилишга лаёқатли маҳсулотлар тайёрлаётган Совет Иттифоқилик шериклар реклама қилинади. Американлик таниқли бизнесмен М. Форбс яқинда Москвада савдо-саноат вакилларига журнални таништираётганида ана шуни маълум қилди.

* * *

ЛЕНИНГРАД. «Паллада» Совет—Ғарбий Германия қўшма корхонаси ноширлик ишлари билан шуғулланади. Бу корхонани ташкил қилиш тўғрисидаги таъсис ҳужжатлари Ленинградда имзоланди. Рус флоти тарихи ҳақида ҳикоя қилувчи китоблар, альбомлар, буклетлар, ёдгорлик буюмлари фирманинг асосий маҳсулоти бўлади.

* * *

НИКОЛАЕВСК - АМУР (Хабаровск ўлкаси). «Нижнеамурстрой» лойиҳалаш-қурилиш бирлашмасининг кўпгина ходимлари ўзларининг дастлабки маошларини олдилар. Акционерлик фаолияти билан шуғулланаётган корхона ўз пайчиларига уларнинг улуши ҳисобланувчи фойдани бера бошлади.

* * *

КРАСНОДАР. Халқ депутатлари ўлка Советининг фавқулодда вазиятлар комиссияси ҳузурида тузилган янги тез ҳаракат қилувчи хизматнинг мақсади табиий офатлар, авариялар, фалокатлар чоғида одамларни қутқаришдан иборатдир.

* * *

МИНСК. Белоруссия пойтахтида давлат корхоналари уюшмаси тузилди. Уни «Белавтомаз», «В. И. Ленин номли Минск трактор заводи», «Горизонт» ва бошқа кўпгина бирлашмалар таъсис этишди. Янги уюшманинг вазифаси ҳамкорликда савдо-сотиқ қилиш, жумладан ташқари савдо фаолияти, реконструкция ўтказишда ўзаро ёрдам, биргаликда турар жойлар қуришдан иборатдир. Мазкур уюшма — республика шу йилнинг биринчи январидан бошлаб ўтган регионал хўжалик ҳисобининг маҳсулидир.

(ТАСС).

Душан ФАЙЗИЙ,
Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби, ёзувчи

ТАРОЗИ ШАЙИНИ ЁХУД МУВОЗАНАТ

ТАБИАТ ФАРЁДИ—ИНСОН ИЗТИРОБИ

БИРИНЧИ. Зарафшондаги сув танқислигини инобатга олиб Навоий шаҳри ва унинг теварак-атрофидаги қурилишларни бутунлай тўхтатиш, шу жумладан уй-жой қурилишини ҳам. Шаҳарга бошқа ерлардан одамларнинг кўчиб келишларини ман этиш лозим. Шу билан бирга Малик чўлининг Навоийга яқин қисмида янгидан ер очиш ва ўзлаштиришни ҳам тўхтатиш мақсадга мувофиқдир. Шаҳар канализация тармоғида, химкомбинат, цемент заводи, ГРЭС ҳамда маъдан тозалаш корхоналаридаги сув тозаловчи иншоотларни тартибга солиш шартки, токи у ерлардан чиқаётган оқова сув турли заҳарли моддалардан тозаланиб, сўнг Зарафшонга тушсин. Шунингдек, цемент заводидан чиқаётган беҳисоб кукун, химкомбинат ва маъдан тозалаш корхоналарининг мўриларидан кўкка кўтарилаётган заҳарли моддаларни тутиб қолиш, шу йўл билан ер ва ҳавони тозалаш чораларини кўриш кечиктириб бўлмайдиган ишдир. Келажакда ушбу корхоналарни аҳоли яшамайдиган олис ерларга кўчириб кетишни ҳам ўйлаш керак.

ИККИНЧИ. Яқинда Қизилтепа район газетаси «Қизил тонг» саҳифасида санитария-эпидемиология станцияси бош врачи М. Бозоров, уруш ва меҳнат ветеранлари кенгаши раиси И. Г. Скориков, журналистлардан Ҳ. Тўраев, К. Раҳмонов, Р. Мақсудовларнинг имзоси билан «Ажал ҳавзаси» деган мақола эълон қилинди.

Мақолада баён этилишича, Қизилтепа шаҳридан 15 километр масофада бўлган Кўктоғ этагида азалдан мавжуд табиий чуқурликка (сатҳи 71,4 гектардан иборат) Навоий электрохимия, азот ҳамда цемент заводларининг тозаланмаган саноат чиқиндилари ташланади. Натижада Жарқўтон, Қирққулоч, Қариятоғ номлари билан аталувчи ушбу сўлим масканнинг қоқ ўртасида улкан заҳархона вужудга келиб, 18 йилдирки атроф муҳитини заҳарлаб ётибди. Чуқурликка тушаётган катаран, фазалон, трефлан, метанол, ортоаминофенол, ортонитрофенол ва яна аллақандай номлардаги заҳарли унсурларнинг миқдори бир кунда 4,2 минг кубометрни, 18 йил давомида эса 6 миллион кубометрни ташкил этди. Натижада бу заҳарли моддаларнинг бир қисми осмонга кўтарилиб, ер усти табиати ва энг ачинарлиси, ҳавони булғаса, иккинчи қисми ерга сингиб ер ости сувларини заҳарлаяпти. Ҳавза жойлашган ер шу даражада заҳарли тутунлар тарқатадики, инсон-ку инсон, ҳатто қушлар ҳам унга яқинлашолмайди. Бундан ташқари баҳор пайтлари тоғ томондан сел сувлари ҳавзага тушиб, ундаги заҳарли чиқиндиларни водийга қараб оқизгани, канал ва ариқ сувларини, атроф муҳитини булғаган ҳолатлар ҳам кузатилган. Ҳозир Навоий шаҳридан ҳавза томон 22 километрли янги қувур йўли қурилмоқда. Мақсад — мавжуд «ажал ҳавзаси»ни тағин яна 100 гектарга кенгайтириш. Демак, заҳарли чиқиндилар ташлаш яна ҳам авж олдирилади. Бу хусусда жабрдийда аҳоли, зиёлилар, журналистлар бир неча бор Навоий саноат корхоналарининг хўжаларига мурожаат қилишди, улардан чора кўришни талаб этишди, афсуски халқнинг бу талабларига қулоқ соладиган одам топилмади.

Хулоса қилиб айтганда, Навоий зонасида, Зарафшон ва Учқудуқ тарафларда барпо этилган саноат корхоналари, қазилма бойлик конлари, тарқалаётган заҳарли чиқиндилар оқибатида бутун Бухоро вилоятида шундай экологик вазият вужудга келдики, бу ҳақда ҳали бор ҳақиқат рўй-рост айтилгани йўқ, бу ўзига хос «очилмаган қўриқ». Биргина мисол: ер остидан пармалаш усули билан тортиб олинаётган бўтқа-лой таркибидан уран моддаси «ажратиб олингач», қолган чиқинди «ажал ҳавзаси»га, яъни очиқ ҳавога чиқариб ташланмоқда. Бундай жиноятга ортиқча йўл қўйиб бўлмайди ва бу ҳолга кечиктирмасдан чек қўйиш ҳамда бу хил қабиҳ ишларни амалга ошираётган хўжаларни тартибга чақириш, уларга тегишли чоралар кўриш пайти келмадими?

Яна бир муаммо хусусида: бундан бир неча ўн йиллар аввал Қизилтепа ва Когон шаҳарлари оралиғида Тўдакўл номли сув омбори бунёд этилган эди. Кейинги йилларда Аму-Бухоро каналининг суви шу ерга тўпланиб, ундан турли ёқларга оқиб кетади. Тўдакўл омбори Бухоро шаҳрига яқин ва жойлашган ўрни водийга нисбатан баландроқда бўлгани сабабли унинг бир қисм суви ер остига сингиб, воҳанинг маълум бўлагини, жумладан Бухоро шаҳрини ҳам захлатиб, шўр бостириб юборди. Оқибатда шаҳар иморатлари, саноат корхоналари, турар жойлар, дарахтзорлар зарар кўра бошлади, айниқса неча минг йиллик тарихга эга бўлган қадимий обидаларни шўр уриб, нақшинкор деворлар ёрилиб, палахса-палахса бўлиб қулаб туша бошлади, уларнинг бундан кейинги тақдири хавф остида қолди. Бунақа ҳолат шаҳар раҳбарларини, маданий ёдгорликларни сақлашга мутасадди ўртоқларни ташвишлантирмаслиги мумкин эмас. Бу муаммони ҳам кун тартибига қўядиган вақт келди.

УЧИНЧИ. Яна бир масала Зарафшон дарёсини сақлаб қолишдир. Сирасини айтганда, Самарқанд областининг Хатирчи ва Пахтачи районлари чегарасидан ўтгач, айниқса Навоий шаҳридан кейин Зарафшон дарёси йўқ деса ҳам бўлади. Навоий ГРЭСидан сўнг Зарафшоннинг эски ўзанида бир ариқ сув оқаяпти, уни дарё дейишга тил ҳам бормайди. Шу жиҳатдан Зарафшон Орол денгизига қисматдош бўлиб турибди. Бундай ўйлаганда, наҳотки миллион йиллардан буён Самарқанд ва Бухородай улкан водийларга хизмат қилиб келган, шу тупроққа ҳаёт ато этган Зарафшон — зар сочувчи дарё «ҳе» йўқ, «бе» йўқ йўқолиб кетаверса? Инсофданми? Биз учун, шу заминда нон еб юрган инсонлар учун фожиа эмасми бу, ахир? Хуллас, Зарафшонни сақлаш керак! Бу — ҳаётий зарурат, бу — тарих, бу — ўтмиш ва келажак! Агар у йўқоладиган бўлса, биз учун бир умрлик иснод, кўз ёши ва алам бўлиб қолади. Келажак бизни ҳеч қачон кечирмайди, аксинча — лаънатлайди, номимизни қора ҳарфлар билан ёзиб қўяди. Шундай экан, уни сақлаб қолиш учун нима қилиш керак? Бу, албатта, мураккаб муаммо. Шу хусусда мен фидойиларни, биринчи навбатда мутахассисларни, қолаверса, ёзувчи ва журналистларни мунозарага даъват этардим. Бундан ташқари республикамиз ҳукумати бу ҳақда Орол денгизи хусусида бўлганидек ўйлаб кўрса, маълум тадбирларни ишлаб чиқса яхши бўларди, деган умиддаман. Амударёни ҳам ўз ҳолига қўйсак... Зарафшондан ўша қадимий «ширин-шакар» сув оқаверсаю унинг бўйларида истиқомат қилаётган жафокаш инсонлар ундан баҳраманд бўлсалар қанийди!

ТЎРТИНЧИ. Зарафшон сувининг Бухоро областига етиб келмаётганини, Амударёда ҳам сув танқислигини, қолаверса Орол тақдирини ўйлаб, Малик чўлининг қуйи этакларида, Жилвон массивида, Ўртачўл минтақасида Қоракўл ва Олот атрофлари, қолаверса Қашқадарёнинг Бухоро областига туташ жойларида ҳам янги ерлар очишни тўхтатиш керак, токи сув танқислигини яна ҳам мураккаблаштириш ақлдан эмас. Шу билан бирга суғориш-ирригация йўлларини, иншоотларини тартибга солиш, каналларни бетонлаштириш, шўри чиқиб, ботқоқлашиб қолган ерларнинг ҳолатини яхшилаш учун захкашлар ва зовурларни кўпайтириб, ер ости сувларини қочириш керак.

БЕШИНЧИ. Кейинги пайтларда Арманистон ССР ва ерининг ости нотинч бошқа жойларда бунёд этилаётган атом электростанциялари қурилиши тўхтатилмоқда, одамлар зич яшайдиган ерларда барпо этилган, атроф муҳитини булғаётган корхоналарни четроққа кўчириш тадбирлари кўрилмоқда. Чернобилдаги аҳвол ҳаммага маълум! Мана шуларни ҳисобга олиб юқорида тилга олганимиз — Қизилқум этагидан (Жилвон ариғи юқори қисмидан) пармалаб олинаётган қазилма «хом ашё»ни қазиб олишни тўхтатиш мақсадга мувофиқдир. Бу билан шу атрофда ер ости сувининг бундан кейинги булғанишига чек қўйилган бўларди.

ОЛТИНЧИ. Ниҳоят, бизнинг хоҳиш-истакларимизга биноан Зарафшондан Самарқанд областининг қуйи қисми ва Бухоро области эҳтиёжига яраша тоза сув оқса, дарё дарёга ўхшаса эди, дердик. Қаердан келади бу сув? Зарафшон яна ўша йиллардагидек тўлиб-тошиб бўлмаса ҳам, ҳарқалай дарёга ўхшаб оқадими? Шундай кунлар келадими ёки бу армонлигича қоладими? Буларнинг ҳаммаси савол ва уларга ҳозирча жавоб йўқ. Биз айтаётган сув дарёнинг юқори оқимидан — юксак тоғлардан эриб тушади, албатта. Ҳа, у то Бухорога етиб келгунча юзлаб тўғаноқлардан, юзлаб чиғириқлардан ўтади. Хўш, у ерда — юқорида аҳвол қандай? Энди гапни ўша ердан бошлайлик.

Зарафшон жуда олис замонларда турли номлар билан аталган. Тарихий манбаларда — Политимет, Руди Мосаф, Водий ус-Суғд, Наҳр ул-Бухоро, Дарёйи кўҳак каби номлар мавжуд. Зарафшон дарёси Туркистон, Олой ва Зарафшон тизма тоғлари бириккан жой — Мастчоҳ тугунидан бошланади. Ундан Панжакент, Жиззах, Қашқадарё, Самарқанд ерлари баҳраманд бўлиб, сўнг Бухорога йўл олади. Кейинги йилларда Зарафшон сувининг кескин камайиб кетиши хусусида гапирганда қайд этиш лозимки, дарёнинг энг юқори оқимида тоғни тешиб канал қазишди ва Дангара даштида янги ўзлаштирилаётган 100 минг гектар ерни суғоришга мўлжалланган сув олинмоқда. Бунинг устига Жиззах воҳаси сари кетадиган сув миқдори ҳам икки баравар оширилди. Ўз навбатида Самарқанд вилоятининг шимолида — Жомбой, Пайариқ, Иштихон, Оқдарё, Булунғурда янги ерлар ўзлаштирилди, шарқи-жанубида — Самарқанд районининг Янгиариқ мавзеида, Ургут, Паст Дарғом, Каттақўрғон, Советобод, Нарпай, Пахтачи, Хатирчида муттасил равишда янги ерлар очилди, пахта майдонлари кенгайтирилди. Бунинг устига эски Анҳор канали орқали Зарафшоннинг бир миқдор суви Қашқадарё воҳасига ҳам йўл олди. Зарафшон суви ҳатто Ғаллаорол, Қўшработ каби районларнинг олис бурчакларигача етиб борди, у ерларда ҳам экинзорлар пайдо бўлди. Тинимсиз ўзлаштирилаётган ва ҳаммасига бир хилда пахта экилаётган ушбу янги ерларга жуда кўплаб сув керак эди. Табиийки, ҳаммасининг кўзи Зарафшонга тикилганди. Тикилдими, демак олаверди, керак бўлганича олаверди. Булоқнинг бошида турган одам бировдан сўраб ўтирармиди! «Қўли теккан —бармоғини ялайди»,—дейди халқимиз. Булоқ бошида турганларнинг унинг адоғига сув етиб бораяптими, йўқми — бу билан неча пуллик иши бор, ўзининг қорни тўйса бўлди-да.

Самарқанд, Жиззах ва Қашқадарё вилоятларида чигит экиладиган ер қарийб икки баравар кўпайдими, демак сарфланадиган сув миқдори ҳам икки ҳисса ошди. Бинобарин Самарқанд вилоятининг қуйи районлари ва Бухоро ҳамда Навоий (собиқ) вилоятлари хўжаликларида сув танқислиги бошланди, ҳатто аҳоли ичадиган сув тилла баробар бўлиб қолди. Бу — масаланинг бир томони.

Масаланинг иккинчи томони шуки, Бухорода меҳмон бўлганимизда дастурхон атрофида борди-ю сув ҳақида гап очилиб қолса, улар самарқандлик ва панжакентликларнинг омадлари бор, Зарафшоннинг тоза сувидан ичиб роҳат қиладилар. Биз бўлсак... Бу хусусда юқорида гапирдик. Энди бунисини тингланг: Зарафшон дарёсининг юксак тоғлардан шарқираб оқиб келаётган, чиндан ичган инсон роҳат қиладиган зилолдек тоза суви Панжакент шаҳрининг юқори қисмида жойлашган Анзоб қишлоғига етиб келади-ю... заҳарли моддалар билан булғана бошлайди.

Бухороликлар-ку бухороликлар, ҳали бу ҳодисадан анча вақтгача самарқандликлар ҳам, ҳаттоки панжакентликларнинг ўзлари ҳам бехабар эдилар. Гап шундаки, Анзоб кон-саралаш комбинатидан чиқаётган сурма ва маргимуш чиқиндилари Зарафшон дарёсига тушаётган эди. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда, бу комбинатдан ҳар йили 120—130 тонна сурма чиқиндиси дарёга оқизилади. Унинг тоза сувини булғаётган маргимуш миқдори шундан кам эмас. Бошқача ҳисоб-китоблар ҳар иккала заҳарли модданинг ҳам салмоғи нормадагидан 9—10 баравар кўп эканлигини кўрсатди. Самарқанд давлат университетининг профессори М. А. Ришнинг илмий кенгаш мажлисида берган ахборотидан шу нарса маълум бўлдики, Зарафшон суви таркибидаги сурма ва маргимушнинг бунчалик миқдорда бўлиши нафақат инсон саломатлиги, балки барча тирик мавжудот учун ўта зарарли, ўта хавфлидир.

Хўш, Анзоб кон-саралаш комбинатининг раҳбарлари ҳамда Дангара воҳасида пахта яккаҳокимлигини давом эттириш учун Зарафшон сувининг катта бир қисмини тоғларни тешиб, миллиард сўмлаб пул сарфлаб олаётган кишилар бу сувнинг кескин камайишини ва унинг ҳаёт учун жуда хавфли заҳарли моддалар билан булғанаётганини наҳотки ўйлаб кўрмасалар? Ахир Зарафшон водийсида истиқомат қилаётган миллион-миллион одамларнинг, борлиқ мавжудотнинг ҳаёт-мамоти шу дарё сувига боғлиқ-ку! Ўйлаб кўринг, биргина Самарқанд вилоятининг ўзида, собиқ Навоий вилоятидан ўтгани билан қўшиб ҳисоблаганда салкам уч миллион киши истиқомат қилади.

Маълумки, Самарқанд шаҳри ўз мавқеига кўра Ўзбекистондаги иккинчи марказдир. Бу ерда салкам ярим миллион аҳоли яшайди, у — қадимги маданият, санъат, меъморчилик, ёшлар ва студентлар шаҳри. Бу ерда ўнлаб замонавий саноат корхоналари ишлаб турибди. Химия комбинати, «Красний двигатель», «Кинап», «Гелион», лифтсозлик, холодильник, тажриба заводлари, ипак тозалаш, чой қадоқлаш, шойи тўқиш, кийим тикиш фабрикалари ҳамда ўнлаб турли-туман бошқа корхона ва муассасалар номини тилга олиб ўтиш кифоя. Самарқанд шаҳри тўғрисида гапирганда бир талай ижобий ҳолатларни қайд этиш билан бирга, кўпгина муаммоларга ҳам дуч келасиз. Шаҳар бош плани ва архитектура қурилиш услуби, қадимий ёдгорликлар ва уларнинг муҳофазаси, пала-партиш қурилаётган турли хил иморат ва иншоотлар, сув ва ҳаво, транспорт ва алоқа, мактаб ва болалар муассасалари, савдо ва маиший хизмат, бозор ва умумий овқатланиш тармоқлари, турли кооперативлар, чайқовчилик... Хуллас, гапираверса гап кўп. Булар хусусида республика ва маҳаллий матбуотда, давра суҳбатларида фикр ва мунозаралар баён этилган бўлса-да, лекин ҳамон бирор ўзгариш йўқ!

(Давоми бор).

*Боши газетанинг 1 февраль сонида.

Буюк Ғалабанинг 45 йиллиги олдидан

УЛАР КЎПЧИЛИК ЭДИЛАР

«Наҳот гулдек умри хазон бўлса? Наҳот, урушда жон бериб, душмандан қасос олаётган қишлоқдошлари олдида юзи шувит бўлиб қолса? Ҳарбий асир деган зил-замбил юкни кўтара олармикан? Ахир, онаси шу умидда оқ сут берганмиди? Йўқ! Қочади, имконини топса ёлғиз эмас, дўстлари Нишонбой ва Ҳасанбой билан қочади. Нияти амалга ошса, қўлига қурол олиб, душманнинг додини шундай берадики...»

Содиқжон ёнида ётган шеригига қаради. Нишонбойнинг кўзлари юмуқ, лекин уйғоқ эди. Ухлаб бўлармиди. Кўзи илиндими, кимдир: «У ҳарбий асир, онасини, Ватанини сотган, тошбўрон қилинглар», — деяётгандек туюлади. Ахир у... кўксига қўша-қўша орден ва медаллар тақиб, қишлоғига қайтишни, занг босган ўроқ ва кетмонни ҳавода ялтиратиб хумордан чиққунча ишлашни орзу қилганди. Бугунчи... тутқунликда...

Нишонбой кўзларини очиб, атрофга қаради. Баракдаги қўланса ҳид, ора-сира отилаётган автомат ва пулемётларнинг ўқ товушлари ҳолдан тойган асирларга «ҳордиқ» чиқаргани имкон бермасди. «Наҳотки, Содиқжон душман одами бўлса? Жосусга ўхшамайди-ку. Яна...» Миясига шу фикр келди-ю ўзини-ўзи койиди. Ахир, у лагердан қочиш, қурол топиб немисларни қиришни таклиф қилаяпти-ку. Ҳасанбой нима деркин?

...Орадан икки ҳафта ўтди. Тушлик пайтида Содиқжон кечқурун лагердан қочишни, шунга ҳозирлик кўришни тайинлади. Ишқилиб омадларини берсин... У бир йил илгари Полтава яқинидаги Хороль лагеридан қандай қочгани, яна қўлга тушганини эслади. Ўшанда душман домидан чиқиб, тўққиз кеча-ю тўққиз кундуз суви қуриган қудуқда жон асраганди. Ўнинчи куни егулик топиш мақсадида тепага чиққан заҳоти пистирмага қўйилган душман искович ити унга ташланди. Қўлга тушди. Шундай азоблашдики, она сути оғзига келди. Манфур оқ халатли жаллод укол қилди. Бунинг таъсирини кейин билди: киши умрбод зурёдсиз бўлиб қоларкан. Сўнгра қоқ кўкрагига сариқ рангли қандайдир нишон қўйишди, оёғида ёғоч пойафзал билан юзлаб асирлар қаторида Италияга жўнатишди...

Уч ҳамқисмат — атшлик Содиқжон Қодиров, фарғоналик Нишонбой Ҳасанов ва Ҳасанбой Умматов ҳарбий асирлар лагеридан қочиш тараддудини кўришди.

Лаҳзалар... Гўёки йилга татигудек. Япроқ шитирлашидан, қўнғиз пириллашидан юраклар орқага тортади. Ахир, мақсадга эришолмай қўлга тушсалар, тўғри дор остига боришади. Улар лагерь ҳудудини кесиб ўтган анҳор бўйида ишора кутиб ётишарди.

Туйқусдан анча нарида уч марта гугурт чақилгани кўринди. Учовлон қоровул олдидан, тиканли симдан мушукдай сездирмай ўтишди. Сув кечганча анҳор бўйлаб югуриб кетишди. Удине станцияси ортда қолди. Уларни итальян қиз кутиб олди. Тўртовлон тоққа етиб боришганда станцияда «тревога» кўтарилгани эшитилди. «Итларни ҳам қўйиб юборишгандир», — кўнглидан ўтказди Содиқжон. Орадан кўп ўтмай эски тунелга киришди. Йўл бошловчи шу ердан узоқлашмасликни тайинлади...

— Чарчоқ зарбидан эртаси куни чошгоҳгача қотиб ухлабмиз, — дея эслайди Содиқжон ота. — Ҳалиги қиз тонг маҳали қайтиб келиб, уйғонишимизни кутиб ўтирган экан. Биласизми, Италия юртимизга ўхшаб кетади. Теварак паст-баланд тоғлардан иборат. Ўша куни сўқмоқлардан йигирма чақиримча юргач, қуролланган кишиларга дуч келдик. Улар гарибальдичилар экан...

Тоғ орасида ўн кун дам олишди. Сўнгра француз ҳарбий кийими, карабин беришди. Бир ойча гарибальдичилар сафида юришди. Кейин собиқ ҳарбий асир — Қизил армия лейтенанти Виктор Пирогов командирлик қилаётган совет отрядига қўшилишди.

1944 йил ёзи. Режо-Эмилия шаҳарчасидаги немислар казармасига ҳужум уюштирилди. Водийга сездирмай яқинлашган партизанлар қўққисдан ҳамла қилишди. Содиқжон, Нишонбой ва Ҳасанбой фашистларни қиришда бир-бирларидан қолишмасдилар. Душман аскарлари тор-мор келтирилди. Анча миқдорда ўқ-дори ва муҳим ҳужжатлар ўлжа олинди. Шундан сўнг 150 кишидан иборат Пирогов отряди машҳур бўлиб кетди. Рим шаҳри озод этилгач, кўплаб партизанлар Ватанга қайтишди. Бироқ Содиқжон ва унинг дўстлари хизмат қилаётган отряд Италиянинг Пиза, Лукка, Режо-Эмилия, Савоно, Даска, Санта-Мария каби шаҳарларини душмандан тозалашда қатнашди.

— Фарғона водийсидан бўлмиш бу партизанлар жангларда қаҳрамонлик кўрсатишди, — дейди уларнинг қуролдоши москвалик Иван Илларионович Чубаров. — Деярли ҳар куни мазкур отряд у ёки бу районда фашистлар додини берарди. Николай Рад бошлиқ «Кане Анзуро» қўпорувчилар гуруҳи кўз кўриб, қулоқ эшитмаган операцияларни амалга оширарди. Унга бригада командири Фасто Поточи қўрқмас, мард жангчиларни танларди. Фарғоналик «қочоқ»лар ҳам шу гуруҳга ўтказилганди. Биз, миномётчилар уларнинг ҳар бир ҳужумини тақдир ўйини деб билардик. 15 кишидан иборат мазкур гуруҳ Апениннинг душман қўли етмайдиган бурчагида жойлашганди. Қўпорувчилар тез-тез водийга тушиб, эшелонларга ҳужум қилишар, алоқа симларини узиб ташлашарди. Италиялик тарихчи Г. Франциниининг ёзишича, «Кане Анзуро» гуруҳи саккиз ойда 54 та ҳаракат билан фашистларнинг кўплаб техникасини, 121 офицер ва аскарини яксон қилди.

1945 йилнинг 27 мартга ўтар кечаси Альбена жамоасида иттифоқчилар билан биргаликда ғоят катта операция ўтказилди. Германиянинг Италиядаги қўшинлари штаби Боттеи посёлкасида жойлашган бўлиб, Берлин билан бевосита алоқа қиларди. Тонг маҳали қуролдошлар — татар Григорий Муҳамедшин, ўзбек Мамажон Отажонов, Нишонбой Ҳасанов, Ҳасан Умматов, қозоқ Шалим Алмагамбетов, тожик Содиқ Қодиров, Сайфулло Каримов, Сафар Менглиев, озарбайжон Ойдин Аббосов инглиз парашютчилари ва гарибальдичилар билан биргаликда немисларнинг Италиядаги қароргоҳига ҳужум қилишди. Душман буни кутмаган экан, штабнинг кули кўкка совурилди, икки юзга яқин газанда қириб ташланди...

— Буюк Ғалабадан сўнг биз, қуролдошлар яна бир ярим йилча бирга бўлдик, — дея эслайди Содиқжон ота. — Халқ хўжалигини тиклаш ишларида қатнашдик. Юртимизга 1947 йилда қайтдик. Шундан бери дўстларим Нишонбой Ҳасанов ва Ҳасанбой Умматовнинг дарагини топганим йўқ. Лекин уларнинг ҳарбий хизматга чақирилган уй адресларини биламан...

У сарғайиб кетган суратни кўрсатди: уч киши ёнма-ён турибди. Орқасидаги ёзувларни ўқиймиз: Н. Ҳасанов — Фарғона область Каганович райони, Сочтепа қишлоқ Совети, Крупская номли колхоз; Ҳ. Умматов — Фарғона область Каганович райони, Владимирск қишлоқ Совети, Сталин номли колхоз.

— Биз кўпчилик эдик, — давом этди Ленинобод область Ашт районидаги «Правда» колхозида яшаётган Содиқжон Қодиров. — Аксарият норғул йигитлар Ватанимизнинггина эмас, балки Италия, Югославия, Австрия каби мамлакатлар халқларининг озодлиги учун жон фидо қилишди. Номаълум солдат қабрини кўрсам, қуролдош дўстларим ёдимга тушади...

Чиндан ҳам улар кўпчилик эдилар. Чет элларда, ўзга юртларда қон кечиб партизанлик қилган совет жангчилари тўғрисида фильм бор. СССР Давлат киносининг ҳужжатли фильмлар марказий студияси лентага туширган бу картина «Қаршилик кўрсатиш аскарлари» («Солдаты сопротивления») деб номланади. Томошахоналар олдида шу ёзувни ўқиб қолсангиз, уни кўришга ошиқинг. Ҳеч ким, ҳеч нарса унутилмаслигига яна бир карра ишонасиз...

Ҳ. ШАРИПОВ,
М. ҚОБИЛОВ.

Зомин район матлубот жамиятлари уюшмаси қошида ташкил этилган «Уста» кооперативи бинокорлари қурилиш ва ободончилик борасида кўзга кўринарли ишлар қилмоқдалар. Улар қисқа даврда иккита дўконни қуриб, фойдаланишга топширишди, ошхонани эса миллий нақшлар билан безашди. Ҳозирги пайтда кооператив аъзолари маданият ва истироҳат боғидаги чойхонани миллий услубда барпо этаяптилар.

СУРАТЛАРДА: 1. Қўли гул усталар томонидан тикланаётган чойхонанинг кираверишн шундай миллий услубда қурилган. 2. Кооператив аъзолари иморат пештоқига жило бермоқдалар.

О. АДИЯНОВ олган суратлар.

БАЙКАЛ БЎЙЛАБ САЁҲАТ

Бабушкин шаҳридан чиққан кема мовий Байкал тўлқинларини сачратиб, шимол томон йўл олди. Мақсадимиз — Баргузин қўлтиғида жойлашган Усть-Баргузин посёлкасида бўлиш, у ердаги турбазада ҳордиқ чиқариб, сўнгра Довшедаги қўриқхонага ўтиш.

Кема сузиб бормоқда. Афсонавий Байкалга разм соламан. Миллион йиллар бурун тектоник ўзгаришлар туфайли Баргузин тоғ тизмаларида юзаси 31.500 квадрат километр келадиган бу ажойиб кўл пайдо бўлган. Узунлиги 636 километр, эни 79 километр, ўртача чуқурлиги 1.670 метрни ташкил этади.

Кўлнинг яна бир хусусияти шуки, бу ерда қуёшли кунлар кўп бўлади. Байкал ўзининг гўзаллиги, ўсимликлар дунёси бойлиги билан ҳам машҳур, ҳайвонот олами бобида етакчи ўринлардан бирини эгаллайди. Омуль, оқ ва қора хариус, сич, таймень балиқлари, тюлень-нерпаси бошқа ҳеч ерда учрамайди. Қирғоқ бўйлари тоғли бу ерларда дунёга машҳур Баргузин соболи, олмахон, айиқ, сулаймон балиқ, шимол буғуси ва кабарга яшайди.

Табиат ресурсларини ўзлаштириш мақсадида соҳилларда саноат корхоналари, улар замирида қишлоқ ва шаҳарлар, гидроэлектростанциялар, йўллар қурилмоқда. Байкал-Амур темир йўл магистрали Усть-Кутдан Комсомольск-Амурскгача давом этмоқда.

Байкал бўйлаб сафарда эътиборли бир нарсага тўхталамиз: бу ерда қадамжолар ниҳоятда кўп. Кўл атрофлари, қолаверса, Шарқий Сибирь ўз даврида чор самодержавиесининг сургунлар ва каторгалар ўлкаси эди.

Декабристлар, инқилобчилар қувғин қилиндилар. Улар хотирасига, тарихий кураш жойларига, ёш Совет давлатини босқинчилар ва аксилинқилобчилардан ҳимоя қилишда қатнашган Қизил армия жангчилари, партизанлар шарафига номлар қўйилди, ёдгорликлар ўрнатилди. Ана шулардан бири — Бабушкин шаҳри. Эски почта станцияси Мисовск посёлкаси ўрнида қад кўтарди. Унга 1941 йилда В. И. Лениннинг сафдоши И. В. Бабушкин номи берилди. Бу меҳнаткашлар томонидан қизғин маъқулланди. Эндиликда гуллаб-яшнаган шаҳар марказида революционерлар музейи ва ҳайкали билан бирга оқ гвардиячилар билан бўлган жанглар хотирасига ўрнатилган ёдгорлик бор.

Посольское қишлоғи ҳам ўз тарихига эга. Чор самодержавиеси савдо-сотиқни ривожлантириш учун Хитой ва Монголияга Ерофей Заболотскийни юборади. У кўпгина хайрли ишлар қилади. Бундан норози бўлган ёт унсурлар элчи Е. Заболотскийни 1650 йилда ваҳшийларча ўлдирадилар. Орадан 16 йил ўтгач элчи хотирасига қурилган монастир кейинчалик туристларнинг севимли жойига айланди.

Боярский қишлоғида бир уй ўта қадрли ҳисобланади. Антон Павлович Чехов 1890 йилда Сахалинга кета туриб, унда тўхтаганди.

Листвянка шаҳрида СССР Фанлар академиясининг Сибирь бўлимига қарашли ягона Байкал лимнология институти ишламоқда. Фан муассаси қаршисига унинг асосчиси Г. Ю. Верешчагинга ҳайкал ўрнатилган. Шаҳар яқинидаги ғордан топилган қадимги ҳайвонларнинг излари мутахассислар томонидан ўрганилмоқда.

Песченная кўрфази Байкал кўли мўъжизалари ичида энг гўзали. Бу ерда кўл бироз саёзроқ. Саёҳатлар учун қилинган махсус жой ёзда ниҳоятда гавжум. Сон-саноқсиз қумлоқлар роҳатижон.

Святой Нос ярим ороли — Байкал табиатининг энг гўзал бурчаги. Наботот ва ҳайвонот олами бой, Змеевой кўрфазидан отилиб турган иссиқ суви, ғарбий қирғоқдан эсувчи «куйловчи қуми» ниҳоятда жозибадор.

Хакуси кўрфази чиройли манзаралари билан саёҳатчиларни ром этади. Байкалга ана шу ердан илиқ оби ҳаёт қуйилади. Сув ўсимлигининг қуритилгани тузалмаётган ярани даволашда фойда беради. Бундан ташқари кўрфазда бод, орқа мия, асаб илдизларининг яллиғланиши ва томир касалликларини даволовчи шифохона ишлаб турибди.

Крестовский кўрфази қирғоғидаги қояда ўрта аср шаҳарчасининг (VI—X аср) тош девор қолдиқлари мавжуд. Унинг шимолий томонида бир чиройли қояда бронза асрига оид расмлар сақланган.

Археологлар кўрфазидаги баланд қояда ҳам одам ва ҳайвон акс эттирилган расмларга дуч келдик. Ҳозир унинг ёши 2.500 йилга тенг, деб тахмин қилинмоқда.

Ниҳоят, жозибали томошалар, мароқли суҳбатлар оғушида Усть-Баргузинга етиб келдик. Посёлка унча катта эмас, аммо Байкалда ўз мавқеига эга. Бу ерда кичик порт мавжуд. Ишчилар бошқа ерларга балиқлар, ўрмон маҳсулотлари жўнатадилар.

Усть-Баргузиндан шу номдаги дарё бўйлаб Баргузин шаҳрига йўл олдик. У руcларнинг Байкал ортидаги дастлабки қишлоқларидан бири бўлиб, 1648 йилда ташкил топган. Баргузин ҳам Шарқий Сибирнинг бир қанча қишлоқ ва посёлкалари қаторида декабристларни ўз қучоғига олди. Худди шу ерда ака-ука Кюхельбекерлар яшашган. Улар Сибирь совуғи, очлик, юпунлик исканжасида вафот этганлар.

Баргузиндан унча узоқ бўлмаган Шаман тоғи партизанлар ва оқ гвардиячилар шиддатли жанг қилган жой ҳисобланади.

Қисқаси, дунёдаги энг гўзал кўллардан бири — Байкал бўйлаб қилинган саёҳат юракларда ўчмас из қолдирди. Юртимизга катта таассуротлар билан қайтдик.

О. УЛЖАЕВ.

ЎҚИНГ, ҚИЗИҚ!

МИНГ-МИНГЛАБ МУКОФОТ

ГФРлик 67 яшар пенсионер Пауль Эппель дунёдаги энг ҳурматли ҳаваскор югурувчи ҳисобланади. У 27 йил мобайнида олган 2955 та медаль, ёрлиқлар ва бошқа мукофотлар шундан шаҳодат беради. Пауль кўпдан-кўп мусобақаларда қатнашганлиги (шу жумладан, ғалаба қилганлиги) учун уларга сазовор бўлган.

Оёғи кўпдан буён қаттиқ оғришига қарамасдан собиқ савдогар югуриш йўлакчаларидаги баҳсларда муваффақиятли қатнашишни давом эттирмоқда.

ХОНАКИ ДИВИЗИЯ

Венада истиқомат этувчи 77 яшар Хельмут Краус турли даврларга хос кийимлардаги 12 мингта аскарни, яъни бир бутун дивизияни ёғочдан ясади. Истеъфодаги собиқ офицернинг бу юмуш билан шуғуллана бошлаганига ярим асрдан ошди.

Краус ясаган барча шакллар бўйи 32 сантиметр. Уларнинг погонларига тақилган юлдузчалар ва кўкракларидаги нишонлар эса бор-йўғи бир миллиметр катталикка эга.

Судлов залидан

ЮТҚАЗИБ ҚЎЙГАНМИШ-А...

ДУШАНБА. Тожикистон ССР Давлат хавфсизлиги комитетида ўтказилган матбуот конференциясида журналистларни Абдулҳамид Давлатов иши бўйича олиб борилган тергов натижалари ва республика Олий судининг қарори билан таништиришди.

Хўш, бу одамни Ватанга хоинлик йўлига киришга нима мажбур этди? Унинг ўзи бу саволга: 1988 йилнинг ёзида қартабозлик қилиб катта миқдордаги пулни бой берганлигим ва 20 минг сўм қарзни тўлаш имконим йўқлиги сабабли чет элга ўтиб кетишга қарор қилдим, деб жавоб беради.

Тожикистон ССР Оржоникидзеобод район умумий овқатланиш корхонасига қарашли ошхоналардан бирининг ошпази чегарадан ўтиши биланоқ можаҳидлар тўдасига, сал кейинроқ эса Покистондаги қўпорувчилар тайёрловчи махсус лагерга тушиб қолади. 1988 йилнинг декабрида Давлатов қурол-яроғ ортилган карвон билан Афғонистоннинг шимолида пайдо бўлади. Ўтган йил январь ойининг бошида каттагина юк, инструкциялар, қурол-яроғ, қўпорувчилик руҳидаги адабиётлар ҳамда йўл кўрсатувчилар ҳамроҳлигида яширин равишда СССР ҳудудига ўтказилади. Бугун биз Пешаворда у олган инструкциядан парча келтиришимиз мумкин. «Тожикистон мусулмонлари жумласидан аввалига 20 кишини диний ва ҳарбий тайёргарликдан ўтиш учун Нангорҳор (Жалолобод вилоятининг маркази)га жўнатинг, улар тайёрловдан ўтказилгандан сўнг Тожикистонга қайтадилар. Шундан кейин бошқа гуруҳни юборинг...

Республика ҳудудига қурол-яроғ ва озиқ-овқат сақланадиган омборлар, штаб (таянч пункти), можаҳидлар учун база ташкил қилинг.

Топшириқ оладиган ва рус армиясида хизматни ўтайдиган биродарларингиз Тожикистон можаҳидларига қурол-яроғ ва ўқ-дори омборлари қаерларда жойлашганини маълум қилишлари зарур. Бу омборларни ҳар қандай йўл билан бўлса-да, қўлга олиш ёки портлатиб юбориш лозим...».

Давлатовнинг қайтиб келиши Давлат хавфсизлиги комитети ходимлари томонидан қайд этилганди. У яширинишга, бекиниб ётишга уринди, аммо бунинг иложи йўқлигини тушунгач ҳийла ишлатди: 16 февраль куни республика Давлат хавфсизлиги комитетига гуноҳкорларча бўйин эгиб келди-да, чегарадан қонунни бузиб ўтганлигини тан олди. Бошқа қилмишлари ҳақида лом-мим демади.

— Суд мураккаб бўлди, — дейди Тожикистон ССР Олий судининг аъзоси Н. А. Колобова. — Давлатов судда тўсатдан аввал берган кўргазмаларидан қайтди ва Ватанга хиёнат қилганлигини мутлақо инкор этди. Судда уни фош қилишга, гувоҳлар билан юзлаштиришга тўғри келди.

Суд тугади. Давлатов Жиноят Кодексининг бир йўла учта моддаси бўйича айбдор деб топилди: Ватанга хиёнат (Совет Иттифоқига қарши душманлик фаолиятини олиб боришда хорижий давлатга ёрдам бериш), чегарадан қонунга хилоф равишда ўтиш ва товламачилик. Жазо чораси — кучайтирилган тартибдаги лагерда сақлаш шарти билан саккиз йил муддатга қамалди ва мол-мулки мусодара этилди. Жиноятчи чегарани бемалол бузиб ўтган жойдаги чегара отряди номига хусусий ажрим чиқарилди.

И. СЕМИКИН.
Тожикистон ССР.
(«Сельская жизнь» газетасидан).

СПОРТ АХБОРОТИ

БАСКЕТБОЛ

Кубок эгалари кубоги учун «А» группасида кураш олиб бораётган Каунаснинг «Жальгирис» командаси навбатдаги учрашувни ўз майдонида Исроилнинг «Маккаби» клуби билан ўтказди. Дастлабки дақиқаларда ташаббус меҳмонлар томонида бўлди. Айниқса «Маккаби»нинг марказий ҳужумчиси Уильямс ажойиб ўйин кўрсатиб, ўз командасига кўплаб очко келтира бошлади. Пировардида матчнинг биринчи ярми меҳмонлар фойдасига (44:43) тугади. Танаффусдан сўнг мезбонлар бор маҳоратларини намойиш этдилар. Улар ҳар бир имкониятдан самарали фойдаланишлари натижасида ўйинни ўз фойдаларига якунлай (84:82) олдилар. Бу матчда муҳим ғалабага эришган «Жальгирис» биллур соврин учун курашни давом эттириш ҳуқуқини қўлга киритди.

«В» группасидаги учрашувлар қуйидаги натижаларни берди: ПАОК (Греция) — «Мюлуз» (Франция) — 92:76, «Реал» (Мадрид) — «Партизан» (Югославия) — 101:76.

ХОККЕЙ

Тўпли хоккей бўйича «Советская Россия» газетаси соврини учун ўтказилган халқаро мусобақа якунланди. Мамлакатимиз терма командаси ярим финалда швециялик хоккейчиларга ютқазганидан сўнг (3:4) учинчи ўрин учун баҳс юритди. Бунда вакилларимиз Норвегия терма командаси билан учрашиб, 12:1 ҳисобида ғалаба қозондилар.

Ҳал қилувчи финалда Швеция ва Финляндия терма командалари куч синашдилар. Ўйиннинг биринчи бўлими дуранг (1:1) бўлди. Танаффусдан сўнг ташаббусни ўз қўлларига олган швециялик хоккейчилар финляндияликларни ўйинни уч маротаба майдон марказидан бошлашга мажбур этдилар. Рақиблар эса бунга бир тўп билан жавоб беришди. 4:2 ҳисобида ғолиб чиққан Швеция терма командаси бош соврин соҳиби бўлди.

ТЕННИС

Токиода халқаро мусобақа давом этмоқда. Унда мамлакатимиз шарафини ҳимоя қилаётган львовлик Лариса Савченко муваффақиятли қатнашаяпти. Иккинчи даврада американлик Пинат Лу-Харберни мағлубиятга (4:5, 7:6, 7:6) учратди.

Испаниялик Аранд Санчес австралиялик Энн Фаулдан устун (6:1, 6:0) келди. Жижи Фернандес (АҚШ) Майе Кидоваки (Япония)ни, Малуэла Малева (Швецария) Терри Фелпс (АҚШ)ни, Бренда Шульц (Голландия) Эцуко Иноуэ (Япония)ни енгди.

Аёллар ўртасидаги жуфт мусобақада Савченко ва американлик Мэри-жо Фернандес Малева ва Иноуэдан устун (6:3, 4:6, 7:6) келдилар.

ДЗЮДО

Киевда аёллар ва эркаклар ўртасида ўтказилган мамлакат биринчилиги ниҳоясига етди. Эркаклар турнирида айниқса жаҳон ва Европа чемпионатларининг икки бор ғолиби К. Куртанидзе (Тбилиси) эришган ғалабалар мухлисларда яхши таассурот қолдирди. У ҳал қилувчи финалда ҳамшаҳри Г. Гаургашвилини мағлубиятга учратди.

Аёллар ўртасида республикамиз вакили — наманганлик Нелля Қиёмова муваффақиятли қатнашди. Маълумки, бу спортчимиз ўтган йилги СССР чемпионатида кумуш медални қўлга киритган эди. Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, Қиёмова бу йилги ҳал қилувчи финалда ҳам ўтган йилгидек ленинградлик Е. Петрова билан бел олишди. Вакилимиз қанчалик уринмасин мағлубият «ўч»ини ололмай, яна иккинчи ўрин билан кифояланди.

ОЙНАИ ЖАҲОНДА КЎРИНГ

3 ФЕВРАЛЬ, ШАНБА

● **УзТВ I**

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий ахборот.

*

10.00 «Зўр ўтирибмиз!» Бадиий фильм («Мосфильм»).
11.15 Сузиш. УзССРнинг қишки чемпионати (2 февралда ёзиб олинган репортаж).
11.45 Рихсивой Муҳаммаджонов. «Давлат болалари». Юнус Ражабий номидаги Ўзбек Давлат мусиқий драма ва комедия театрининг спектакли.
13.50 «Мактаб ислоҳоти — ҳаётга!»
14.30 «Қўшиқ бизга ҳамиша ҳамроҳ». Мусиқий кўрсатув.

* * *

17.50 Кўрсатувлар программаси.
17.55 Болалар учун фильм. «Диққат, шаҳарда сеҳргар».
18.45 Ўсмирлар учун. «Тенгдошлар».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.45 «Самарқанднинг мовий гумбазлари». Телефильм («Ўзбектелефильм»).
20.00 «Мусиқий учрашувлар».
20.30 «Ҳафтанома». Воқеалар ва шарҳлар.
21.00 «Мусиқий учрашувлар» (давоми).
21.20 «Сванетия қишда». Манзарали фильм.
21.30 Москва. «Время».
22.00 Ойбек. «Навоий». Кўп серияли телевизион видеофильм. 5-қисм.

● **УзТВ II**

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

9.00 «Савту калом». Адабий-мусиқий кўрсатув.
9.55 Кинопрограмма.
10.55 «Орзу яшаган экан». Фильм-концерт.
11.50 «Саркаш дарё». Телевизион бадиий фильм. 4-серия (рус тилида).

ФРУНЗЕ КЎРСАТАДИ:

16.05 «Кичкинтой дўстларнинг саргузаштлари». Мультфильм.
16.25 «Индира Ганди». Илмий-оммабоп фильм.
17.15 СССРда Ҳиндистон декадасига. «Санъат чегара билмайди».
17.45 «Якка-ю ёлғизим». Бадиий фильм.
19.20 Талас районидаги «Манас» колхози бадиий ҳаваскорларининг концерти.
19.50 «Корогоч». Ҳажвий киножурнал.
20.00 «Мезгил».
20.30 «Пенсиядаги солдатлар». Телефильм.
21.00 «Ёзувчи ва ҳаёт». Т. Сидиқбеков. «Кок асаба».
21.30 Москва. «Время».
22.00 Э. Эрматов. «Аксаткин менен Кулмирза». М. Рисқулов номидаги Норин мусиқий драма театрининг спектакли.

● **МТ I**

7.00 «120 минут».
9.00 «Уй академияси».
9.30 «Объектив».
10.00 «Умринг боқий бўлсин, Ер!».
11.00 Бутуниттифоқ журналхонлар конференцияси. «Подъём» журнали муаллифлари ҳамда таҳрир ҳайъати билан учрашув (Воронеж).
12.15 Давлат академик шимол рус халқ хорининг концерти.
13.10 «Шри-Ланка: Коломбодан Галлегача». Миллий байрам — Мустақиллик кунига.
14.00 «Стоп-кадр» (киношарҳ).
15.00 «Ноилож қолган мушук». Мультфильм.
15.10 «Спектр». Халқаро программа.
15.40 Киноафиша.
16.40 «Камалак». Халқ ижодиёти телепрограммаларининг VIII Халқаро фестивали. «Машъал ва ниқоб» (Шри-Ланка).
17.05 Леонид Биковнинг фильмлари ва роллари. «Алёшанинг севгиси». Бадиий фильм («Мосфильм»).
18.30 «Халқаро панорама».
19.15 «Қушлар парвози». Бадиий фильм. 1- ва 2-сериялар («Ленфильм»).
21.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
22.00 «1989 йил қўшиқлари». Фестивалнинг якунловчи концерти (1990 йил 1 январдаги кўрсатув такрорланади).
23.50 «Телетомошабин ҳамроҳи».
00.05 «1989 йил қўшиқлари». Фестиваль якунловчи концертининг давоми.

Муҳаррир
А. Ғ. МУХТОРОВ.

Р. — 03083. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д. 1126. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12